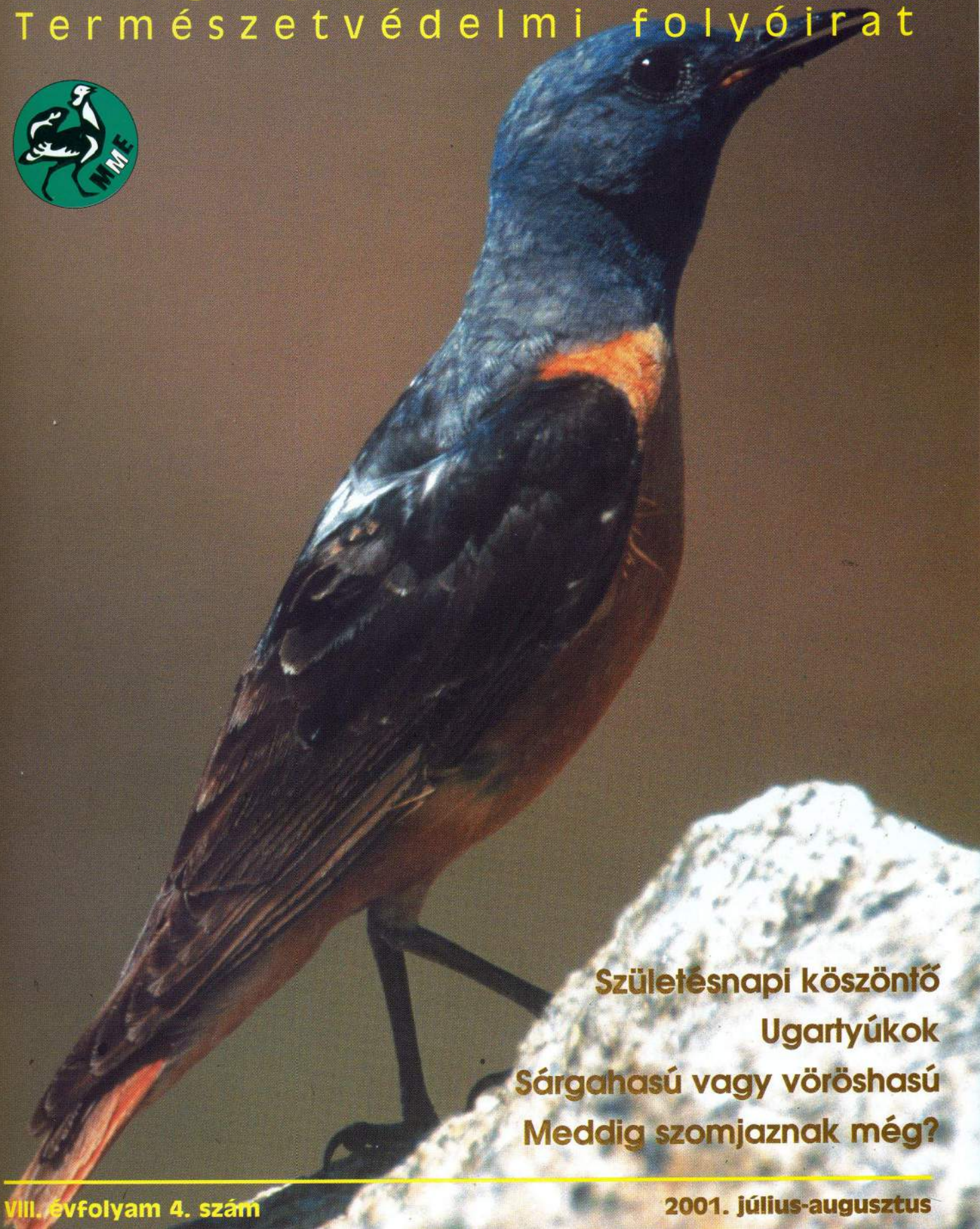

madártávlat

Természetvédelmi folyóirat

Születésnapra köszöntő
Ugartyúk
Sárgahasú vagy vöröshasú
Meddig szomjaznak még?

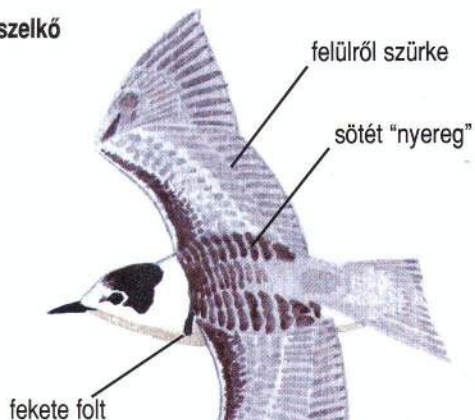
MADÁRHATÁROZÁS (fiatal és téli tolatatú szerkők)

A szerkők határozása nyári tollazatban nem okozhat gondot. A fiatalok és nyugami ruhás példányok azonban még tapasztalt megfigyelők számára is kihívást jelentenek. Az alábbi összeállítással segítséget szeretnénk nyújtani ehhez.

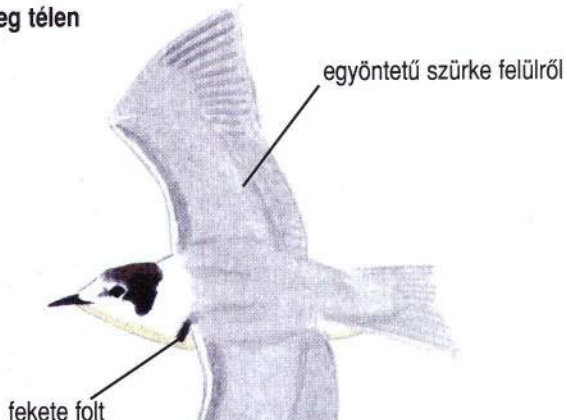
A fattyúszerkő a legnagyobb termetű, erősebb felépítésével kissé kilóg a sorból. A kormos szerkő szárnya tövén egy kis sötét folt található, ez mind a fiatal, mind az öreg példányoknál jó bélyeg.

Segíthet a határozásnál, hogy a szerkők általában kisebb-nagyobb csapatokban mozognak, ahol a különböző tollazatú és fajú példányok egymással is összevethatók.

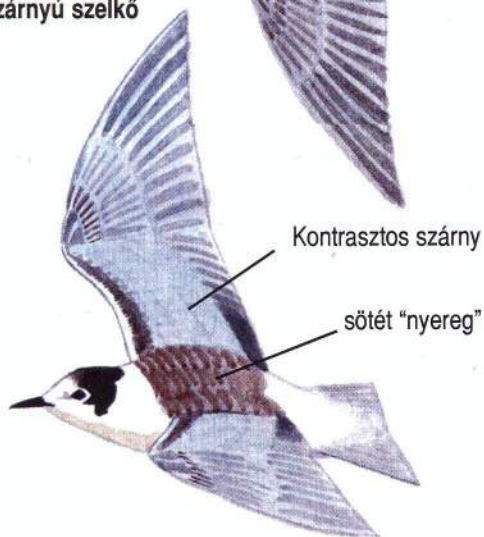
Kormos szelkő fiatal

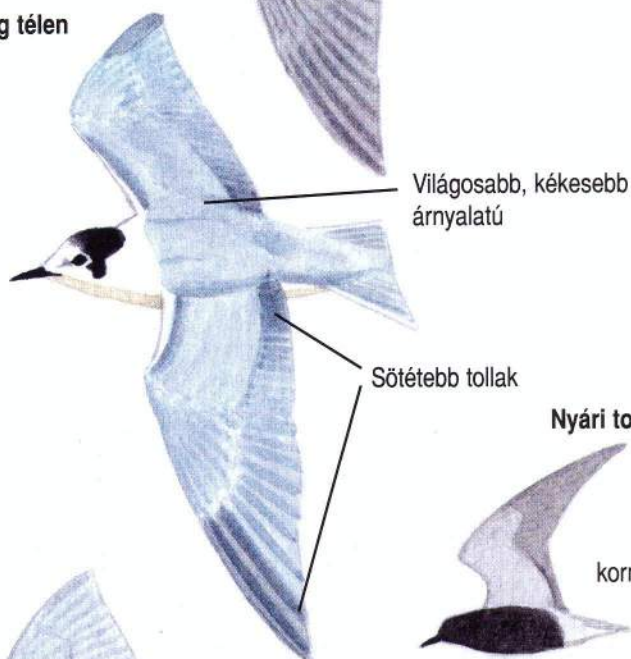
Öreg télen

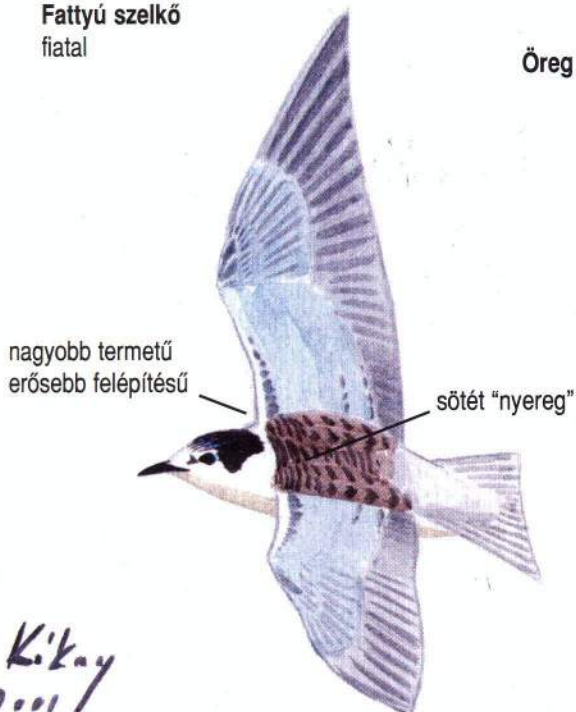
Fehérszárnyú szelkő fiatal

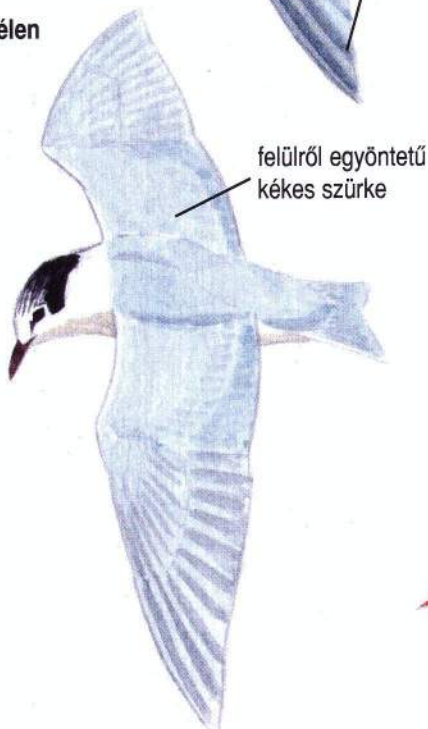
Öreg télen

Fattyú szelkő fiatal

Öreg télen

Nyári tollazat

Kikay
2001

Születésnap i köszöntő

Schmidt Egon az MME alapító- és örökös tagja, a Chernel István emlékérem birtokosa az elmúlt napokban volt 70 éves. Ebből az alkalomból beszélgetünk életútjáról.

Én, e sorok leírója - ha jól emlékszem -, először 1967-ben találkoztam Egonnal a Madártani Intézet Garas utcai irodájában. Most a Költő utcai faházban arról kérdezem, hogy mikor és hogy kezdett madarászni.

Zala megyében egy faluban nőttem fel, és kisgyermek korom óta érdekelték az állatok. A madarak csak később kerültek az érdeklődésem középpontjába. Nagybátyám révén hozzájutottam egy Aquilához, amelyben rábuktantam a Madártani Intézet címére. Megkerestem őket levélben, és nagy örömömre Keve Bandi bácsi postafordultával válaszolt. Bízató sorain felbuzdulva további segítséget kértem Tőle. Rövidesen meghatározó esemény következett számomra, amikor Bandi bácsi kivitt a Kisbalatonra kirándulni, madarászni. Most is a szemem előtt lebeg, hogy a Diás-sziget mára hatalmas fái még csak csemeték voltak, és az akkori természetvédelmi őr - Futó Márton - külön figyelmeztetett, hogy vigyázzunk, le ne tapossuk a kis fákat.

A gimnázium elvégzése után sikerült továbbtanulnod?

Jó eredménnyel felvételiztem, de a tanulásról szó sem lehetett, mert szüleimmel és testvéreimmel együtt kitelepítettek minket Bükk-szenterzsébetre. Itt nagyon nehéz fizikai munkából éltünk, de „szabadidőben” jókat lehetett a Mátraalján lévő erdőkben madarászni.

A nehéz idők után mikor lettél „hivatásos”?

Először az Állatkertbe kerültem a halasokhoz, majd 1965-ben vettek fel a Madártani Intézetbe. A nyugdíjazásom előtti utolsó évtizedet pedig az

Állatvilág című színes magazin szerkesztőjeként töltöttem.

A cikkeket és a könyveket még most is a térdeden tartott matuzsálemi korú írógéppel vetted papírra, mint azt először vagy 25 évvel ezelőtt láttam?

Igen, valamennyit így írtam, és most is így írok, bár most már van egy újabb, modernebb gépem, de azt is a térdemen használom.

Ahogy itt közösen számolgatjuk, több mint ötven könyvet írtál. Melyek voltak az elsők?

1968-ban jelent meg a *Bagolyköpet vizsgálatok* című, majd 1970-ben a *Madarakról mindenkinek*, amely nagy példányszáma ellenére gyorsan elfogyott.

Az MME-nek alapításától kezdve aktív elnökségi tagja voltál, és számos területen vállaltál funkciót, illetve munkát. Az utóbbi években valamennyi funkciót átadta a fiatalabbaknak. Hogy telnek mostanában napjaid?

A család, az írás és a terep minden időmet leköti. Három gyermekem és hét unokám van. Nagyon fontosnak tartom a jó családi hátteret. Ami az írást illeti, rengeteg tervem van, és hát a terepre járásról természetesen nem mondom le.

Az OXIGÉN című rádióműsorból az egész ország ismer, mi, az egyesület tagjai, még régebből tudjuk, hogy óriási tapasztalatra tettél szert. Mit üzensz a Madártávlat olvasóinak?

Ez a műsor több mint tíz éve arról szól, hogy aki teheti, menjen ki a természetbe és ismerje meg azt. Az üzenetem nagyon rövid és egyszerű: baráti összefogást és ellentétektől, irigységtől mentes légkört kívánok.

Isten éltesen születésnapod alkalmából, és további hosszú, egészséges alkotó munkát kívánok családotd körében!

*Lejegyezte
Kállay György*

Tartalom:

- 2 VISSZATEKINTÉS
Az ugartyúkók tündöklése és eltűnése Alsónémedi határából
Zsin Géza
- 4 TÁJAK, EMBEREK
Így is lehet?
Isten éltesen,
Muray Róbert!
Péchy Tamás
- 7 SÁRGASHÁJÚ VAGY VÖRÖSHÁJÚ?
Vörös Judit
- 8 MME-HÍREK
- 12 MONDOM A MAGAMÉT
Meddig szomszadjak még?
Schmidt Egon
Madarak és vadászok
Dorogman László
- 13 ÉRDEKES MADARAK
- 14 POSTALÁDA
Találkozásaim az erdei szalonkakkal
Varga Ferenc
- 16 MOZAIK
Rétisas- reneszánsz Németországban
Dorogman László
Virágzik-e a Tisza?!
Dr. Hamar József
Zöld napok Budapesten
Vámosi Krisztián
- 19 TIZENÉVESEK ÍRTÁK

A címlapon kövirigó,
Szabó László felvétele.

Főszerkesztő:

Péchy Tamás

Kiadja:

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME)

<http://www.mme.hu>

Telefon: 1/275-6247

Fax: 1/275-6267

Szerkesztőség:

2345 Apaj, Platán sor 1.

E-mail: madartav@elender.hu

A lap elektronikus változata:

<http://www.madartavlat.hu>

ISSN 1217-7156

Az ugartyúkok tündöklése és eltűnése Alsónémedi határából

ZSIN GÉZA

1973 óta végzek madártani megfigyeléseket Alsónémedi-Bugyi térségében.

Az azóta eltelt 28 év több madárfaj esetében jelentős változást hozott, főleg az ugartyúk esetében. Nagyon tanulságos ennek a ritka madárfajnak a vitalitása, élőhely iránti igényessége mellett meghatározó alkalmazkodóképessége, ugyanakkor a technikai civilizációval szembeni teljes védtelensége. Ezen madárfaj esetében egy véletlen folytán ráadásul az egész XX. századi mozgását megoszthatom a kedves olvasóval.

1979-ben ugyanis az a szerencse ért, hogy megismerkedtem id. Szántó Boldizsár (1899-1984) nyugdíjas vadőrrel, pontosabban hajdani „kerülővel”. Id. Szántó Boldizsár a két világháború között az Alsónémedi határtól bérlő vadásztársaság vadőre volt. Annak a társaságnak, melynek tagjai közt találjuk a híres Afrika-vadászt, zoológust és lapszerkesztőt, Kittenberger Kálmánt.

„Kálmán bácsi”, ha nem is túl gyakran, de időnként egyedül is ellátogatott Alsónémedibe egy kis sárszalonzásra. Ezeken a vadászatokon velem tartott későbbi informátorom, „Boldi bácsi”. Az egyébként rendkívül jó megfigyelő, átlagon felüli madártani tudással rendelkező vadőr éppen ezeken a vadászatokon Kittenberger Kálmántól sajátította el tudása legjavát.

Az itt következő, 1973 előtti évek megfigyelései az ő szóbeli közlésén alapulnak.

Alsónémedi Bugyi községgel együtt a Turján-vidék peremén található, azt mintegy lezárja az Alsónémedi Kőhalma és a Bugyihoz tartozó Tar-hegy.

Az egymástól körülbelül 4-5 km-re található homokvonalat ÉNy-DK-i irányú.

Hajdan mindkettő jellegzetes homokpusztagyep volt. A részbeni degradáció ellenére még ma is ritka, értékes fajok élnek itt: fellelhető a homoki árvalányhaj, báránypirosító, naprózsa, kései szegfű, csikófark, ho-

moki kikerics, pézsmahagyma, hogy csak a legjellegzetesebbeket említsem.

Az 1900-as évek táján ez a két, több km hosszú homokvonalat volt az ugartyúkok fészkelőterülete. Ez idő tájt a két község határa, valamint a két homokvonalat között található terület jelentős része a Turján-vidékre oly jellemző magasfüvű kaszálórét volt, egészen kivételes gazdagságú növényvilággal.

Ugyanakkor jellemző volt ezekre a területekre a viszonylag hosszú tavaszi vízborítottság.

Mai mértékkel csodálatos élőhely volt a vízimadaraknak, fényét azonban elhomályosította az akkor „fogalom” Űrbő-pusztja. Olyan tömegben költött a bíbic, hogy tojásait szekérszám szállították szalmával bélelt kosarakban Budapest piacaira.

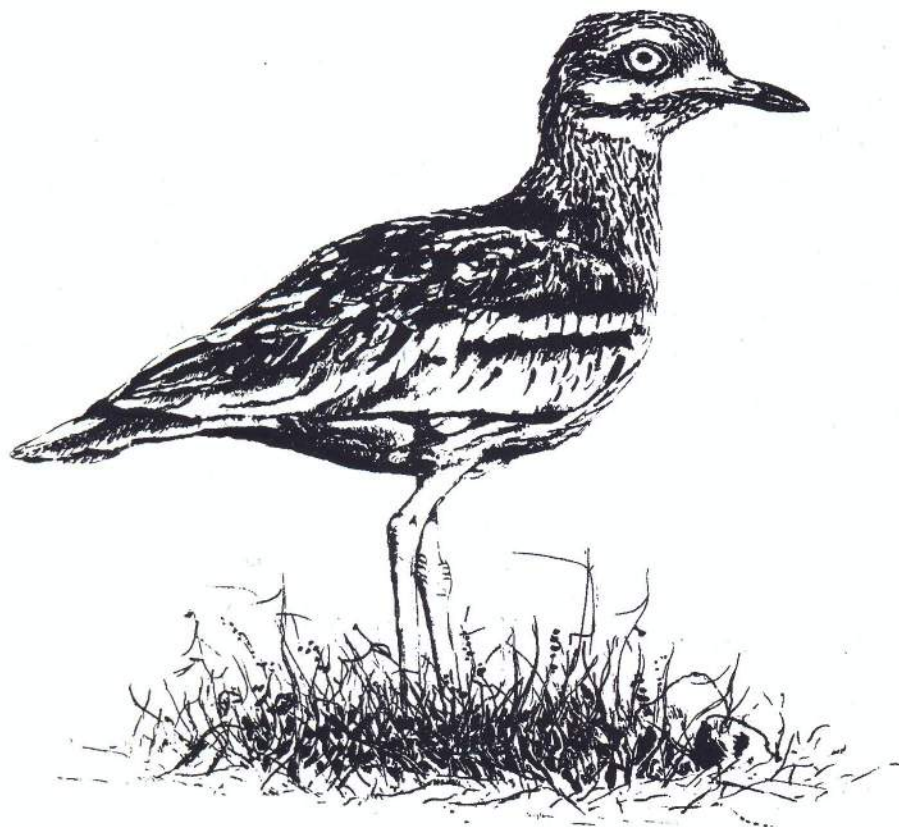
A magaslatok jellegzetes fészkelője volt a tűzok. Jellemző, hogy 1936-ban az innen pár km-re lévő babádi kaszálón Nádler Herbert egy májusi napon, gróf Farkas János birtokán, egy barátjával 4 tűzokra lövetett - eredménytelenül.

Itt jegyzem meg, hogy a terület az őszi kaszálások után országos hírű agárversenyekről volt híres. Meglepő, de éppen ez az időszak az, amikor a terület ugartyúkállománya első krízisét átélte.

A már a századfordulón elkezdett szőlőtelepítések mellett (a filoxéra terjedése következtében) kezdetét vette a homokfásítás, mely tovább csökkentette az ugartyúk-élőhelyeket. A terület többi részén a vízviszonyok következtében dús vegetáció nem kedvezett az ugartyúk térfoglalásának. Néhány fészkelő pár azonban még megmaradt a homokvonalatok eddig érintetlen, legmagasabb, szinte sivatagi jellegű platóin.

A vidék életében mérföldkő volt a Duna-Tisza-csatorna megépítése 1947-ben.

A talajvízszint jelentős csökkenése következtében a hajdani kaszálókat feltörték, és művelés alá fogták. Ekkor tűnt el a területről mint fészkelő a tűzok, igaz, fészkelési kísérlete még

Matyjákó Tibor

1974-ben is volt egy megmaradt turjászegélyben, de fészket kikaszáltak. (Azóta is rendszeres téli vendég a télálló fejes- és kelkáposztaföldeken.)

szárnyát jelöli). A meliorációs munkálatok után a nem öntözött részeken a vékony termőréteg legyalulása következtében kilométeres körzetben

Forrás: Vögel Mitteleuropas

A vízrendezési munkálatokat követő években a még háborítatlan homokterületeket erdei fenyvessal és szürke nyárral ültették be. A próbálkozás több helyen eredménytelen maradt, itt lehetett fel manapság a részben eredeti növénytakaró.

Az ültetvényeken egy-egy ugartyúk pár tengette életét addig, amíg a telepítés nem zárult le. Ugyanakkor a fokozatos kiszáradó hajdani kaszálórétek helyén található mezőgazdasági táblákon is megjelent néhány fészkelő pár, főleg kukorica- és napraforgóföldeken.

Ez a tendencia az 1970-es évek közepére általánossá vált, és ekkor a tárgyalterületen 4-5 pár fészkelő rendszeresen. (A fészkelő párok számára éjszakai mozgásukból következtettem, de több alkalommal találtam 1-2 tojásos fészkeket is).

Így érkezett el az 1985-ös év. Ekkor a helyi szakszövetkezet jelentős állami támogatással meliorációs munkába kezdett a két homokvonalat közt található mezőgazdasági területen. Úgy gondoltam, az itt élő ugartyúkok sorsa megpecsételődött. Szerencsére tévedtem. Sőt!

A munkálatok következtében létrejött egy, a területet kettészelő nyílegyenes, 4 km hosszú öntözőcsatorna, melyre egy Walmat 500-as típusú önjáró öntözőberendezést telepítettek. (Az 500-as szám a berendezés jobb- és baloldali 500 méter hosszú locsoló-

csak csenevész, törpe kukorica és napraforgó fejlődött - ha kikelt egyáltalán. Ez lett az ugartyúkok Eldorádója. Becslésem szerint 1986-ban 12-15 pár ugartyúk fészkel a területen, és enyhe csökkenés után 1988-tól kb. 10 éven keresztül 8-10 párba becsültem évente az ugartyúkok számát.

A locsolóberendezés nyomvonalára az öntözőcsatorna partján egy 6-8 méter széles teljesen kopár soderút volt. Érdekes, hogy az ugartyúkok a dús növényzetű, locsolt, 500 méter széles kukoricavetésen átgyalogolva előszerttel tartózkodtak ezen a soderúton a kora hajnali és a késő esti órákban. A családok jól elkülönültek egymástól, de rendkívül óvatosak voltak, 150-200 méterről már a kukoricába menekültek az ember elől. Inni soha nem láttam őket, de egy-egy futrinkát, gyíkot, pockot elfogni igen. Találónan nevezte őket Mödrlinger „a homokpuszták szellemmadarának”. Igaz, itt már nem homokpusztákon, hanem mezőgazdasági kultúrában költöttek. (Ajánlom Kovács Gábor írását a Partimadár 1996. évi 5. számában.)

Megfigyelésük rendkívüli körültekintést és óvatosságot igényelt. Tapasztaltam ugyanakkor, hogy a tavaszi érkezésüket követő napokon, a területfoglalás időszakában egy-két napon keresztül rendkívül aktívak voltak még napközben is.

Éjszakai aktivitásuk mellett jellemző volt a pirkadat idején történő terü-

letjelző repülésük, melyet nem egy alkalommal ragadozók, például róka, váltottak ki bennük. Így reagáltak sok esetben a területen húzó récecsapatokra is.

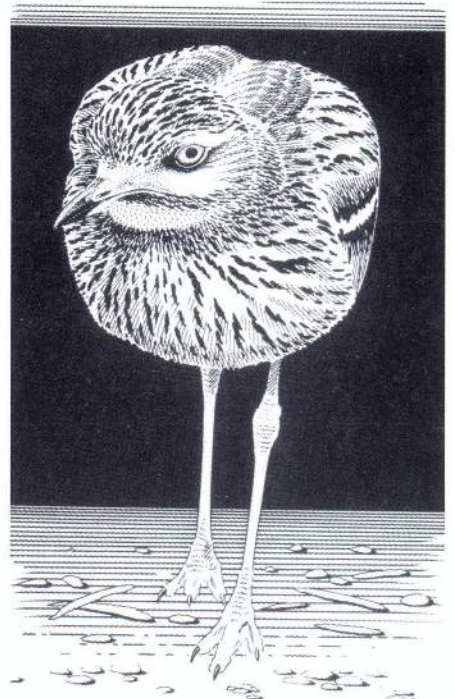
Tavaszi érkezésük után éjszakánként rendszeresen hallaták szinte kísérteties, jellegzetes hangjukat, mely jellemzője volt az Alsónémedi határában töltött éjszakáknak.

A rendszerváltást követően a visszszakapott földeken az alsónémedi és bugyi gazdák egyre nagyobb területen folytatnak zöldségtermesztést. Kutakat fúrnak, parlagföldeket törnek fel, ezzel párhuzamosan hatalmas a forgalom. Az ugartyúkok élőhelye szinte egy-két év alatt töredékére zsugorodott, mert eltűntek a nagy, összefüggő lucerna-, kukorica- és napraforgótáblák. Rendkívüli a terület zavartsága, rendszeres az éjszakai locsolás.

A 2000. év tavaszán és nyarán hónapokon keresztül szinte minden éjszakát a területen töltöttem. Jó volt hallgatni a Babád irányából felém szálló, már egyedüli költő ugartyúk pár hangját.

Ez a hang azonban segélykiáltás volt, mert 2001. tavaszán már nem tértek vissza költőhelyükre. Hiába vártam, kerestem őket, nem hallottam hangjukat a májusi éjszakában. Már csak a locsolómotorok egyhangú, monoton kerregését hozta felém az enyhe hajnali szél.

Az ugartyúkok eltűntek Alsónémedi határából, valószínűleg örökre. □

RSPB

Így is lehet?

A RIPORTOT KÉSZÍTETTE PÉCHY TAMÁS

A Föld Napján a környezetvédelmi miniszter Szomor Dezsőnek Pro Natura kitüntetést adott.

Sok-sok évvel ezelőtt - akkor már a Madártani Egyesületnél dolgoztam - hallottam először Szomor Dezső nevét annak kapcsán, hogy megvásárolta a Hortobágyi Állami Gazdaság magyar szürkemarkarháit, hogy ne kerüljenek a vágóhídra. Azután, amikor négy éve Apajra költöztem, személyesen is megismerkedhettem vele, s gyakori beszélgetéseink és tapasztalásaim szerint, úgy látom, hogy azóta is fontos számára a hazai őshonos fajták megtartása, de a természetvédelem is. Miért ez az elkötelezettség?

Bár a szakmám kertész, a kertészeti egyetemen állattenyésztéssel is foglalkoztunk, az szigorlati tantárgy is volt. Bizonyos mezőgazdálkodási képzettségre is szert tettünk. Nagyon szere-

Újra víz alatt a tómeder

tem a növényeket és az állatokat is. A kertészkedés mellett ezért 1978-ban vásároltam 6 db üszőborjút és 3 bikaborjút a Hortobágyon. Az 1980-as évek közepén arról jelentek meg újságcikkek, hogy veszélybe kerültek a törzsállományok, mert az állami támogatás csökkenésével az akkor főleg állami gazdasági és TSZ-tulajdonban lévő állatokat esetleg levágják. Sőt, ez a folyamat be is indult. Akkor kiszámoltam addigi tapasztalataim alapján, hogy ha nem is nagy üzlet, de olyan gazdaságos szinten, mint akár milyen más állatot - akár sertést, akár marhát -, a szürkemarkarhát is lehet tartani. Kevés a húsa, a csont-hús és a bőrarány nagyon rossz, emiatt a húskitermelő képessége nem túl jó. Ugyanakkor az is igaz, hogy igénytelen. Nem igényel annyi ráfordítást,

mint az intenzívebb fajták, ezért a gazdasági mutatói körülbelül hasonlóak lehetnek azokéval. Beadtam egy javaslatot a hivatalokba, hogy a támogatást - már ami megmaradt a támogatásból, nem nagy összeg volt - ne pénzben adják ki a tenyésztőknek, hanem területeket adjanak nekik, ahol legeltetni lehet. Ne másra költethető pénz legyen a támogatásból, hanem az állat kapja meg. Beadtam egy szándéknyilatkozatot, hogy én és több más szakember hajlandók volnánk százszáz tehenet tartani, legelők fejében. A kieső állatokat is pótolnánk, így a támogatás tényleg a marhát érintené. Nos, ez az ötlet nagy fölháborodást váltott ki a tenyésztők és a szakemberek körében. Kevesellték az általam egy állatra szánt évi tízezer forint tartási költséget is. A dologból nem lett semmi, de én közben, ahol tudtam, megvásároltam az eladó borjúkat. Szerencsém volt, mert akkora volt a túlkínálat a vágóhidakon, hogy nem ragaszkodtak a vágási lehetőséghez, így hozzá tudtam jutni elég sok üszőhöz. Előfordult, hogy a vágóhídtól vettem meg 160 kétéves üszőt, amik tetoválva voltak, tehát a származási lapjukat is ki lehetett keresni. A Honvédségtől, később a Kiskunsági Nemzeti Parktól béreltem legelőket. Mikor aztán az ÁVÜ újra privatizálta az „angol befektetők” által totálisan kirabolt és tönkretett Kiskunsági Állami Gazdaságot - akik hazautaltak 70 millió forintot, és lerabolták a céget - megvettem ennek a maradékát. Az akkori hivatalos állásfoglalás szerint, amin mai napig csodálkozom, ezzel alkalmassá tették a céget a magyar privatizációra! Mióta létezik ez az ország, mindenkinek elsőbbsége van a magyarokkal szemben, a legjobban őket különböztették meg hátrányosan.

Így az AMMI, név szerint Koppány Gábor, a Szürkemarkarha Tenyésztő Egyesület, dr. Bodó professzor és az akkor országgyűlési képviselő Vona Ferenc állatorvos támogattak abban, hogy a gazdaság növénytermesztési ágazatát megkapjuk állattartás céljára. Akkor már 5-600 marhánk volt, így

Szomor Dezső a felújított tavak gátján

megkaptuk, bár volt, aki többet ajánlott érte, de mint kiderült nem tudott fizetni.

Nagyon örültem, hogy ezeket a területeket megkaptam, bár a természetvédelem részéről is voltak bizonytalanságok, nem volt még teljesen kialakult koncepció. Voltak, akik azt mondták, hogy a marhák kitapossák a fészkeket és ezért károsak, voltak, akik pont az ellenkezőjét állították. Nem vagyok természetvédelmi szakember, de azt tudtam, hogy pl. a tűzök ezen a területen is folyamatosan csökkent, annak ellenére, hogy nem volt itt nagy állatállomány. Azt gondoltam egy gyerekkori tapasztalatom alapján, hogy az állatok nagyon jól érzik magukat egymással, nem bántják egymást, sőt a biológiai körforgás nélkülözhetetlen láncszeme a legelő állat. Akkor, amikor több ezer marha - az egyesület szerint 300 ezer - élt ebben a körzetben a háború után, a tűzöket még vadászták is, mégse csökkent olyan drasztikusan az állománya. Azt gondoltam tehát, hogy az állatok nem tapossák ki a fészkeket, nem csinálnak nagy károkat, sőt még pozitívan is befolyásolhatják az állományt. Másol kell keresni a csökkenés okait. Néhány éves megfigyelés után eldőlni látszott ez a kérdés, mára be is bizonyosodott, hogy a biológiai körforgás valóban nélkülözhetetlen láncszeme a legelésző állat.

Egy másik nagyon fontos dolgot is megtapasztaltunk. Én csak hallomásból és a szakirodalomból tudtam, hogy ez a környék nagyon híres fészkelőterület és vonulási útvonal volt, mielőtt az Átok-csatornának nevezett 31-es csatornát megnyitották. A múlt században még darvak is fészkeltek itt. Amikor én megkaptam ezeket a területeket művelésre, akkor már a szárazság volt jellemző, az egykori vizes területeket teljesen kiszá-

tották. A hajdani nagy madárvilágból semmi nem maradt. Kétféleképpen lehet megközelíteni a gazdálkodást. Az egyik szemléletmód szerint megállapítjuk, hogy mit akarunk tenni, és azt megvalósítjuk. Ez a természetvédelemmel többnyire ütközik. Ennek a gyakorlatnak volt az eredménye, hogy lecsapolták a nagyon gyenge termőképességű szikes talajokat, amelyek még tűrhető minőségű legelők és kaszálók voltak - ebben fészkeltek a tűzok -, majd befogták szántóknak. Ez volt a fő oka a tűzok csökkenésének. Voltak, akik azt hangoztatták, hogy a búzatáblába is befészkel a tűzok, de elfelejtették, hogy a gyomirtózott búzában a tűzokcsibe egy nap alatt éhendöglik, mert abban nincs mit enni.

Visszatérve a kiszárított területekre: kidolgoztunk Tölg Istvánnal egy vízrekonstrukciós tervet, aminek az volt a lényege, hogy a terület egy részén halastavakat alakítunk ki. Sajnos arra nem volt - s ma sincs - lehetőségünk a jelenlegi víz- és energiaárak mellett, hogy több millió köbméter vizet juttassunk ki azokra a helyekre, ahol a terület ezt igényli, és ezzel visszaállítsuk a sekélyvízű tocsogós élőhelyeket. De a halastavakon keresztül - melyek önfenntartóvá tehetőek - legalább részben vissza lehet állítani az egykori gazdag vízivilágot. Ez a másik megközelítési módja a gazdálkodásnak: amikor nem azt nézik, hogy mi-ből mennyi a bevétel, a haszon, hanem azt, hogy milyen tevékenységet lehet végezni úgy, hogy a természetvédelemmel ne ütközzön.

Az Apaj környéki talajról tudni kell, hogy nagyon vékony a vízzáró rétege, így nagyon sok víz elszivárog. Ha ezeket az elszivárgó vizeket vissza tudjuk tartani a területen - több millió köbméter vízzel van szó, aminek a halászati ágazat viseli a költségét - akkor a madarak számára kitűnő élőhelyet tudunk kialakítani. Ehhez már készülöben vannak azok a szabályozózsilipek, melyek segítségével ezer hektár fölötti területen lehet olyan vízgazdálkodást folytatni, mely kedvez a madaraknak, s természetesen más, vízhez kötődő állatoknak.

Kedvenced a tűzok, és úgy érzem, hogy büszke is vagy rá, hogy a területeden egy-re több madárral lehet találkozni.

Így van, és ez további ötletekre inspirál. Megfigyeltük például, hogy az egyik területen egész évben nincsenek jelen, de tavasszal mindig befészkelnek a pillangósokba. Próbaképpen jú-

nius végén lekaszáltuk a területet és kicsépeztük a fűmagot. Bevetettünk 100 hektárt ebből a fűmagkeverékből, és mellette 100 hektárt rendes kaszálni való füvekből. Óriási lett a különbség, mert ahova a pillangósokat vetettük, oda azonnal befészkeltek a tűzokok, míg a másik oldalra nem. De nem csak a tűzokoknál lehetett ezt megfigyelni, hanem kócsagok és gémekek - 60-70 példány - tartózkodtak állandóan ezen a területen, és mezei pockokra vadásztak. Ezért folytattuk a tevékenységet, és további 4-500 hektárt vetettünk felül pillangós-magkeverékkel.

Bár korábban már említetted, hogy lehet másképp is gondolkodni, nem mindig a profitszerzés kell, hogy motiválja az embert, de egy ilyen nagy gazdaságot - ahol gépek, emberek, energia, víz, mind viszi a pénzt - biztos alapra kell helyezni és gondoskodni a zökkenőmentes üzemelésről. Hogy tudod a természetvédelmet szem előtt tartani?

Hogy mennyire vagyok jó szakember, az vitatható, biztosan sokan vitatják is. Mindenesetre én nagyon szeretem a virágkertészetet, a mai napig gyakorlom. Ami pénzt ott kerestem - lakásom felépítése után -, ebbe az apaji vállalkozásba fektettem. Az idő tájt, amikor ezt elkezdtem, egyszer el-

Folyik a növényekhalak áttelepítése

Péchy Tamás felvételei

mentem egy barátomhoz, aki egy hatalmas gödörben állt! Kérdeztem tőle, mit csinál? Azt mondta, hogy benzinkutat. Nagyon meg voltam lepve, kérdeztem, hogyan lehet benzinkutat csinálni? Azt mondta, nekem is el tudja intézni. Nos, hogy a benzinkút mekkora üzlet lesz, nem tudtam, de hogy sokkal nagyobb és jobb lesz, mint bebizonyítani, hogy a marhatartást nullszaldósra ki lehet hozni, azt tudtam.

Ennek ellenére nem lettem benzinkutas, pedig még pénzem is lett volna, sőt volt jelentős mennyiségű gázolajam is, amit nem használtam fel a kertészetben. Ám azt gondoltam, hogy

nem csak az az értékes és hasznos, amit konkrét pénzben ki lehet fejteni. Úgy gondoltam, inkább olyasmit csinállok, ami közel áll hozzám, és így a magam módján segíthetek ennek a le-rabolt, kizsákmányolt természetnek. Persze biztos, hogy nem én fogom megoldani a természetvédelem problémáit, de ha én mindent elkövetek, ami rajtam múlik, hogy az itt élő madaraknak kedvezzek, és a gazdálkodásomat úgy próbálom beállítani, hogy ha nem is hoz különösebb hasznot, de fenntartható legyen, akkor valamilyen szinten hozzá tudok járulni ahhoz, hogy ezek a madarak tovább fönmaradjanak.

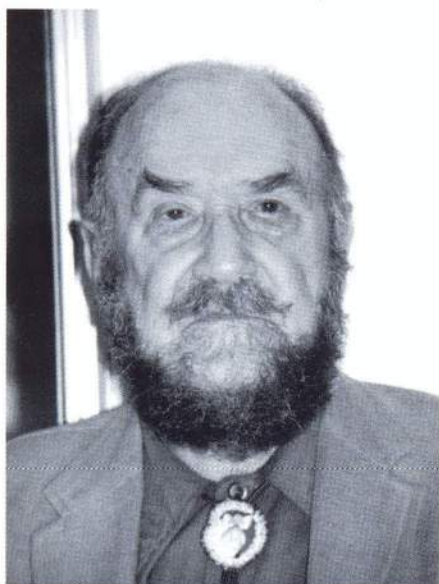
Úgy gondolom, hogy az eddigi próbálkozásaink sikeresnek mondhatók, mert a tűzokról egyértelműen bizonyítható, hogy nőtt az állomány. Visszaköltöztek a széki csérek, amik korábban nem költöztek, és ez az intenzív legeltetésnek köszönhető. A szántókból, amelyeket megkaptunk, több száz hektárt visszagyepesítettünk, elsősorban olyan helyeken, ahol azelőtt szerettek fészkelni a tűzokok. Ebből sem haszon, sem kár nem származott, mert a mai gazdasági mutatókkal gabonát termelni kínlódás. Az, hogy olyan fűmagkeverékkel vetjük be ezeket a területeket, amit a tűzok szeret, sokkal kisebb bevételt, de kisebb költséget is jelent.

Alapjában véve nem jelent olyan nagy anyagi kiesést a természetvédelmi érdekek szem előtt tartása, mint amit sokan feltételeznek, bár esetenként komoly összegekről van szó. Az egyik évben például nem vágtuk le a lucernát, mert befészkeltek a tűzokok, és így elestünk 100 mázsa lucernamagtól, ami jelentős összeg,

Ha úgy nézzük, akkor ez nem gazdasági kérdés, mert vannak részek, ahol nem is képződik tényleges gazdasági kár; a másik részen egészen komoly kár is képződhet, de ennek a haszna az, hogy néhány fiókéval több marad életben.

Ha a vállalkozás nem omlik össze, akkor már megérte. Az is igaz, hogy néhányszor a borotva élén táncolunk, de ez nem elsősorban annak köszönhető, hogy odafigyelünk a természetvédelemre, hanem annak, hogy új vezetőink tervszerűen és módszeresen teszik tönkre az egész mezőgazdaságot, mintha ki akarnák végezni. Azok az emberek szolgáltatják ki minden ellenőrzés nélkül az ellenségeinknek, akiknek védeni kellene azt. □

Isten éltesse, Muray Róbert!

parti bokrosokat, erdőket, figyelte a madarakat, az állatokat. Aztán le is rajzolta, festette őket. Már 20 évesen bemutatkozott a nagyközönségnek egy Múcsarnokbeli kiállítással, és azóta több mint 100 önálló kiállítása volt. Bár igen sok vadászati témájú képet festett - hiszen a képeiből kellett megélnen - jelentős számú madár témájú alkotása is van. A szobája falán ma is ott van az a nagyméretű olajkép, mely egy kerecsent ábrázol ürgezsákmányolás közben. Többen szerették volna megvásárolni, de nem vált meg tőle.

Híres és keresett volt a védett madarak plakátsorozata, melyet a Természetvédelmi Hivatal megbízásából készített. Ma is sokan keresik, sajnos már lehetetlen hozzájutni, pedig kitűnő oktatóeszköz lehetne ma is.

Nagy számú képe van külföldön úgy magángyűjteményekben, mint neves galériákban. De sok munkájával találkozhatunk itthoni múzeumokban is, és természetesen magángyűjtők minigalériáiban. Számos nagyméretű falfestménye is látható különböző múzeumokban, mint pl. az Ipolytarnócon látható, sok millió évvel korábban élt állatokat ábrázoló dioráma-háttér.

Muray Róbert festőművész ebben az évben lett hetven éves. Meghatározó egyénisége egyesületünknek, különösen az első időkben volt az, hiszen ő tervezte, rajzolta önzetlenül azokat a szórólapokat, plakátokat, matricákat, melyek „kivitték” a fiatal MME-t a nagyközönség elé. Az ő munkája a túzokos embléma, mely ma is az MME szimbóluma.

Muray Róbert, mióta eszébe jutja a természet szerelmese volt, és ma is az. Kicsi gyerek kora óta bújt a Duna-

Munkásságáért 1994-ben megkapta a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjét.

Ő mondta egy alkalommal: „Visszatekintve a majd fél évszázados alkotói

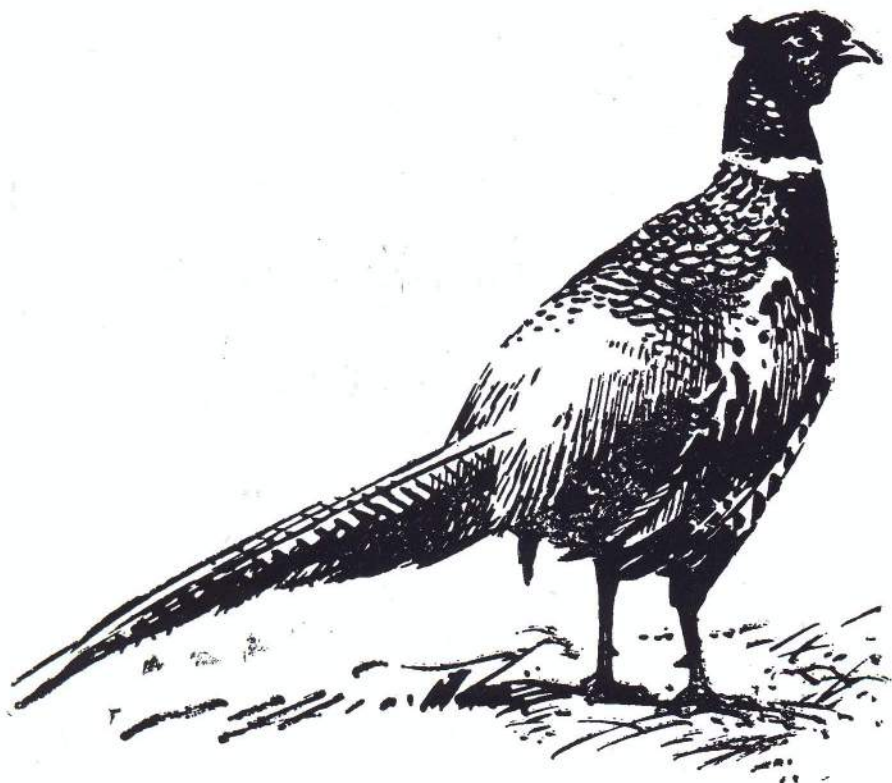
időszakra, elégedettnek, sőt boldognak mondhatom magamat. Azt csinálhattam, amihez gyermekkorom óta kötődtem; szolgáltam a természetet.”

És ez az életét elégedetten élő, mindig dolgozó, állandóan új ötlettel előálló művész ilyen a „civil” életben is. Segítőképző, a közért tevő és tenni akaró, a természetet féltő és a maga módján, az ecsettel szolgáló ember.

Kívánunk Neked, Muray Róbert, kedves barátunk még nagyon sok boldog évet és még sok-sok Muray-képet!

Őnök pedig kedves olvasók, ha tehetik, menjenek el Muray Róbert őszi kiállításaira és gyönyörködjenek az őszi erdő hangulatában, a hajnali vizek fényeiben, a vonuló libacsapat örök szépségében.

Péchy Tamás

MURAY RÓBERT szeretettel meghívja Önöket szeptember 19-én 11 órára a Természetudományi Múzeumban (Budapest VII. Ludovika tér 6. A kiállítás november 11-ig látható.) és október 11-én 18 órára a Csepel Galériában megrendezendő (Budapest, XXI. Szent Imre tér 3. A kiállítás november 4-ig látható.) kiállításaira.

SÁRGAHASÚ VAGY VÖRÖSHASÚ?

VÖRÖS JUDIT

Hazánk abban a szerencsés helyzetben van, hogy területén az európai unka-fajok mindkét képviselőjét fellelhetjük. A vöröshasú

unka elsősorban kelet- és közép-európai elterjedésű, míg a sárgahasú unka Nyugat- és Dél-Európában, valamint a Kárpátokban él. A két faj egy keskeny hibridzónában találkozhat, amely néhány ezer kilométer hosszan húzódik keresztül Közép-Európán. Ez a hibridzóna megtalálható egyes magyarországi területeken is.

A vöröshasú unka az alföldi síkságok lakója, ezen belül is a nagyobb kiterjedésű, napos, vízinövényekkel sűrűn átszótt, állandó vizeket kedveli. Ezzel ellentétben a sárgahasú unka a hegyvidékek kisebb, jóval árnyékosabb, időnként kiszáradó pocsolyáit népesíti be.

Mindkét faj erősen vízhez kötött életmódú. A vöröshasú unka tavasszal április elején, a sárgahasú unka április végén jönnek elő a teletéből, és kezdik meg szaporodási időszakukat. Ilyenkor lehetünk fültanúi a főleg estefelé aktív hímek hívóhangjának, a jellegzetes unkaórusnak, amelyet követve találják meg a nőtények a szaporodóhelyeket. Május, június tájékán található meg a 2-50 db petéből álló, vízinövényre erősített laza petecsomót. A petékből kb. 8 nap alatt kelnek ki az ebihalak, és nyár közepére fejlődnek ki belőlük a kis unka. Mind a két faj nőtényei képesek egy évben többször is szaporodni, kiküszöbölve ezzel azt a veszélyt, hogy főleg a kisebb, időszakos vizek kiszáradása miatt a teljes évi szaporulat elpusztuljon. Telelni szeptember végén,

október elején az iszapba vagy talajba ássák be magukat.

Magyarországon szerencsére még gyakori fajnak tekinthetők, ez különösen a vöröshasú unkaakra igaz, hiszen nem hiányozhat egyik alföldi jellegű vizes élőhelyről sem, de a dombvidékeken is fellelhető. A sárgahasú unka elsősorban a hűvösebb klímájú hegyvidékek lakója, így hazánkban előfordul az Északi-középhegységben, a Dunántúli-középhegység magasabban fekvő területein, valamint a Mecsekben. Jellegzetes színezőeleme az őrségi faunának is, amely bár nem éppen magas fekvésű, de hegyvidéki klímája miatt mégis tipikus sárgahasú unka-élőhelynek bizonyul. A hibridi-

dányokon. Olyan eset is előfordulhat, hogy a külső jellemzők alapján azt lehetnénk, egyértelműen valamelyik faj egyedét tartjuk a kezünkben, mégis hibrid unkaról van szó. A két fajt elsősorban hasmintázatuk, hasi- és háti színezetük és háti szaruszemölcsök alapján szokták meghatározni, de végtaghosszúságukban is találhatunk különbséget.

A két unka faj alapvető, jellegzetes határozóbélyegeit a következő táblázat foglalja össze:

Határozottan hibrid eredetre utaló jel például, ha a hüvelykujjra ráterjed a tenyer színes foltja, de a kettőt feketé „gyűrű” választja el egymástól. Alapesetben a vöröshasú unka ujjvége

Balra sárgahasú unka, középen vöröshasú unka, jobbra hibrid egyed tenyerének színezete

záció a hegyvidékek dombvidékekkel, síkságokkal érintkező azon területeit érinti, ahol a két faj előfordulása közel kerül egymáshoz. A jelenséget leírták a Bakonyból, Bükkből, Mátrából, Zempléni-hegységből és az Aggteleki-karszt vidékéről.

Ezekon a területeken a kevert állományok egyedeinek meghatározása problémássá vált. Azok a bélyegek, amelyek a két faj jellemzik, keverten, vagy valamilyen átmeneti formában figyelhetők meg a hibrid eredetű péld-

nem színes, a sárgahasú unka tenyerfoltja pedig megszakítás nélkül folytatódik a hüvelykujjra is.

Fontos megemlíteni, hogy a vöröshasú unka létezik egy zöldhátú színváltozata is, amely általában együtt és keverten található meg a törzsalakkal.

Mivel a külső morfológiai bélyegek már nem használhatók egyértelműen, a két unka faj elkülönítésére a kutatók a molekuláris vizsgálatokat tartják a legmegbízhatóbb megoldásnak. Nyolc enzimefehérje vizsgálatával már egészen pontosan meg lehet állapítani, hogy az adott populáció sárgahasú unkaiból vagy vöröshasú unkaiból áll-e, illetve, hogy a hibrid egyedek milyen mértékben hordozzák az egyik vagy a másik faj tulajdonságait.

Ha a téma valakinek felkeltette az érdeklődését, szívesen várom a jelentkezését a következő e-mail címen: jvoros@zoo.zoo.nhmus.hu

Karakterek	Vöröshasú unka	Sárgahasú unka
1. A hasi oldal színes foltjainak színárnyalata	piros, narancssárga, sárgás	sárga
2. A mellkas és a mellső végtag hasoldali foltjai	nagyrészt fekete, piros vagy narancssárga foltokkal tarkítva	nagyrészt sárga, fekete foltokkal
3. Világos foltok a hasi oldal combtájékán	kisméretűek, jobb és bal oldal elválasztva egymástól	nagyméretűek, jobb és bal oldaliak összefüggenek
4. A hüvelykujj ventrális felületének színe	fekete	világos
5. A lábujjpercek színe	fekete	világos
6. A lábszár és a lábfej színes foltjai közötti kapcsolat	elkülönült	összefüggő
7. A hátoldal színezete	fekete	fakósárga, szürkés
8. A hátoldal foltjai	szabályosan elhelyezkedő fekete foltok	elszórt fekete foltok
9. A hátoldali szemölcsök	lapos, sima, lencse alakú	hegyes, göröngyös

„Madarak és fák napja” Országos Verseny

Az MME Dombóvári Csoportjának TK Oktatóközpontja, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület és a Természetvédelmi Oktatóközpontok Országos Szövetsége által a 2000/2001. tanévre meghirdetett verseny döntője május 11-12-én volt Dombóváron.

A jeles naphoz kötődő csapatverseny legjobbjai nyolcadik alkalommal mérhették össze tudásukat. Dombóvár ötödik alkalommal volt házigazdája a verseny döntőjének.

mogatói voltak a Környezetvédelmi Minisztérium, a KOKOSZ és az MME.

Az országos döntőbe jutott csapatok a következő településekről érkeztek: Mezőnagymihály, Nagyecsed, Kaposvár, Gyömöre, Balmazújváros, Keszthely, Szolnok, Csátalja, Budapest, Szentés, Nemesgulács, Szombathely, Csákvár és Dombóvár.

A május 11-12-én lebonyolított verseny házigazdája a Molnár György Általános Iskola volt. A versenyzőket, a felkészítő tanárokat és a meghívott vendégeket Tóth Attila polgármester, Haraszthy László az MME alelnöke és

varán lévő park cserjéinek és fájának határozása (cserszömörécétől a páfrányfenyőig), a madárvédelmi mintakertben gyakorlati feladatok várták a csoportokat, a helyi madártani múzeumi anyagból preparátumokat és madármúmiákat kellett felismerni, de rejtvény, fotó, fajfelismerés (fotókról) is szerepelt a feladatok között.

A verseny közben a felkészítő tanárok megtekintették az oktatóközpont termét és múzeumi anyagát, az idén felújított parkot és a „Madárvédelmi mintakertet”.

A második nap feladatsora Tolna megye egyik legértékesebb madártani területének - a Pacsmagi Természetvédelmi Terület - ismeretét kérte számon a csoportoktól.

Ezt követően a verseny résztvevői Abaligetre mentek, ahol a felújított barlangot nézték meg szakvezetéssel, majd a barlang felett kezdődő rendkívül látványos tanösvényen tettek egy közepes túrát.

A verseny végeredménye közben megszületett. Az oklevelet és a verseny jutalmait Fidlóczky József az MME ügyvezető igazgatója és Szentendrey Géza a KOKOSZ elnöke adta át.

A VERSENY VÉGEREDMÉNYE:

1. MME dombóvári madarász-suli. Versenyzők: Borbély András, Kunfalvi Béla, Vigh Tibor. Felkészítő tanár: Nagy Sándor
2. Neumann János Ált. Isk., Szombathely. Versenyzők: Gáspár Gergely, Szőke Máté, Szinétár Márton. Felkészítő tanár: Csapó Erzsébet
3. Keresztúri Ált. Isk., Nemesgulács. Versenyzők: Csider Márta, Pál Ildikó, Sáfár Nóra. Felkészítő tanár: Árvai Gábor

Haraszthy László, az MME elnöke köszönti a verseny résztvevőit

A verseny célja, hogy általános iskolai tanulók - csapatverseny formájában - gyakorlati, terepi szaktábori, madárgyűrző, természetjáró, madarász-sulis ismereteikről, megfigyeléseikről adjanak számot.

A verseny törzsanyaga: 50 madárhang, az általános iskolai biológia tananyag és az ahhoz kapcsolódó ismeretek (madarak, fák, cserjék), általános madár- és élőhelyvédelem, az MME kiadványa (Madarak és madarászok füzet).

A verseny évente változó része: az év fája, az év madara, egy nemzeti park ismerete és a hazai madárvilág egy-egy kiemelt csoportja (2001-ben a gólyaalkatúak és a héjaalkatúak).

Az iskolai versenyek győztes csapatai 14 területi döntő szervezőjénél jelentkezhetnek. Két csapattal is nevezhetett az intézmény, ha az iskolai versenyen 10-nél több csapat szerepelt, illetve, ha a csapatuk országos döntőbe jutott volt 2000-ben. A verseny fő tá-

Szentendrey Géza a KOKOSZ elnöke köszöntötte. Az iskola ének-zene tagozatos tanulóinak műsora után kezdődött a verseny első napja.

A feladatok között szerepelt: az év fájának (közönséges nyír) jellemzése és rajzos megjelenítése, az iskola ud-

Az országos döntő elméleti feladattal indult

Az MME Nappali Lepke és Szitakötő Védelmi Szakosztályának 2000. évi beszámolója

A szakosztály 1999. februárjában alakult. Fő tevékenységi köre a nappali lepkék és szitakötők élőhelyeinek feltárása és azok védelme, továbbá a veszélyeztetett fajokra fajvédelmi programok kidolgozása, megvalósítása és a társadalmi szemléletformálás.

2000. évben készítettünk egy bemutatkozó kiadványt, amelyben magyarul és angolul mutatjuk be főbb tevékenységeinket, továbbá elkészült a szakosztály „logó”-ja.

2000-2001. években 5 szakmai pályázatot adtunk be a különböző Kacseretekre, amelyekből mind az öt nyert. Részletesen:

1. „Országos nappali lepke térképezés elkezdése, különös tekintettel a veszélyeztetett fajokra”: ennek keretében találtunk számos olyan, Kárpát-medencei viszonylatban is jelentős védett lepke-előfordulása, mint pl. az ózdi gyepek ritka lepkéi, vagy a nógrádi zefir plebejusboglárlák (régiben főt boglárka) élőhelyei. Az MME Központ és a Tiszatáj Alapítvány segítségével az Ózd-környéki élőhelyek jelentős részét sikerült megvásárolni és a szakosztály kezelésébe adni.

2. „Wetlandek lepkéinek térképezése, különös tekintettel a veszélyeztetett fajokra”: Az észak-magyarországi régióban végeztük a felmérést. Olyan ritka, Vörös Könyves és Habitat Directive-es fajok új élőhelyeit sikerült megtalálnunk, amelyekről korábban nem voltak információink, vagy csak 1-1 lelőhelyük volt ismert hazánkban (pl. gólyaorr szerecsenboglárlka: korábban 1 ismert, „recens” élőhely, ami a kutatásaink révén kb. 10-re bővült!). Cikk nyomtatás alatt az eredményekről a Természetvédelmi Közleményekben.

3. „Hegyi fehérlepke kutatása az Északi-khg-ben”: A Vörös Könyves, kipusztulás szélén álló (illetve úgy tűnik,

hogy kipusztult) lepke vitális populációját szeretnénk volna felkutatni az Északi-khg-ben. Kutatásaink révén úgy tűnik, a lepke eltűnt hazánkából. Cikk előkészületben a kutatási eredményekről (várhatóan az idei év végén, vagy jövőre jelenik meg).

4. „Ózd környéki gyepek kezelése”: mintegy 130 ha gyepek kezelése van a szakosztályra bízva, amelyet az MME Központ támogatásával sikerült megvásárolni. A kezelésre pályázati pénzekből került sor. Elsősorban élőhelyrekonstrukciós kezeléseket végeztünk kb. 20-30 ha-on, az idei évben kerül sor a fenntartási munkákra (kaszálások). Ezek a tevékenységek európai szinten is veszélyeztetett lepkéffajok védelme érdekében történtek.

5. „Nappali lepkéink védelme” kiadvány elkészítése: 24 oldalas színes kiadvány, a nappali lepkék védelme érdekében. Elkészültének határideje: 2001. május 30.

A szakosztály közreműködésével, és annak eredményeire támaszkodva, a Bükk Nemzeti Park elkészített egy 20 perces természetfilmet a hazai nappali lepkék védelméről. Egyelőre angol változatban van meg, de remélhetőleg a magyar változatot is hamarosan lehet látni a tv-ben.

Előrehaladott stádiumban van a Bálint Zsolt: Kárpát-medence nappali lepkéi című határozókönyv II. kötete.

Adatokkal segítjük a Bükk Nemzeti Parkot hatósági-szakhatósági tevékenységében, továbbá a Duna-Ipoly NP - TTM Lepketár, és szakosztályunk részéről Bálint Zsolt, az európai szinten veszélyeztetett csíkos boglárlka védelmi projektjének kidolgozásában vesz részt.

Ilonczai Zoltán titkárhelyettes

A szakosztályról bővebb információ: 3300 Eger, Sánc utca 6. tel.: 36/411-581

Preparátumokat kellett felismerni

4. Illyés Gyula Gimn., Dombóvár
5. Ált. Isk., Csákvár
6. Koszta József Ált. Isk., Szentes
7. Óbudai Gimn., Budapest
8. Ált. Isk., Csátalja
9. Kodály Zoltán Ált. Isk., Szolnok
10. Csány László Ált. Isk., Keszthely
11. GAVIA KLUB, Balmazújváros
12. Vitéz Hány László Ált. Isk., Gyömöre
13. Zrínyi Ált. Isk., Kaposvár
14. Dancs Lajos Ált. Isk., Nagyecsed
15. Ált. Isk., Mezőnagymihály

A versenyt meghirdető 28. sz. MME csoport gratulál minden döntőbe jutott versenyzőnek és felkészítő tanárnak. □

Az iskola parkjában 20 cserje és fajfajt kellett meghatározni
Nagy Sándor felvételei

Dr. Turi-Kovács Béla miniszter úr a természetvédelem érdekében végzett kiemelkedő tevékenység elismeréseként a Föld Napja alkalmából kitüntetésekkel adta át. Ez alkalomból több tagtársunk is vehetett át díjat.

PRO NATURA DÍJAT kapott

Palkó Sándor, a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság természetvédelmi felügyelője.

PRO NATURA EMLÉKPLAKETTET kapott

Fatér Imre, az MME Tűzokvédelmi Program vezetője, dr. Ország Mihály, nyugalmazott állatorvos, Szomor Dezső, mezőgazdasági vállalkozó.

MINISZTERI ELISMERŐ OKLEVELET kapott

Kalivoda Béla, a Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság általános igazgatóhelyettese,

Paulovics Péter, a Tisza-Szamos Kormánybiztos Iroda Alsó-Tisza-vidéki Képviselőlet munkatársa, Szomor Ferenc, az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság erdészeti szakfelügyelője.

Az MME javaslatára PRO NATURA EMLÉKPLAKETTET kapott Bodrogi Györgyné, Nagykáta Önkormányzat polgármestere, a Tápió-vidék Természeti Értékeiért Közalapítvány egyik alapító tagja.

Gratulálunk!

Bíbic éve pályázat

A 2001. év madara a bíbic. A védelmi év kapcsán a legutóbbi Faliújság témája is a bíbic volt. Ennek keretében meghirdettünk egy pályázatot gyerekeknek, melyben azt kértük, hogy keressenek fel nedves réteket, szántókat, szikéseket, és írják meg tapasztalataikat.

Néhány idézet a pályázatokból:

„Igazat írt Herman Ottó a bíbicekről: „ha megszólal, biztosra vehető, hogy ember vagy kutya van a közelben”, mert a legutóbbi, apajpusztai egyesületi kiránduláson több helyen is hangosan, csoportosan (összesen 500-600 madár) repültek fel, talán abból az alkalomból, hogy idén az év madarai.” Tél András

„Lassan lemenőben volt a nap, elindultunk hát hazafelé, mikor az egyik völgy-szerű mélyedésben érdekes pí-vít hang jött felénk. Ekkor pillantottuk meg a bíbicet. A madarat a bóbítájáról ismertük fel. Mikor észrevett minket, elrepült. Igaz, csak pár percig láttuk, de nagyon örültünk a találkozásnak! Remélem, hogy még sok ilyen szép sétában lesz részem, hisz a természet szépsége mindenki számára csodálatos élményt nyújt!” Tóth Renáta

„Bíbic

Vizenyős rétek közismert madara,
Tarkóján hosszú, fekete bóbíta.
Tavaszi röpte vadul csapongó,
Sokszor csaknem a földig zuhanó.
Bukórepüléssel vág a vélt ellenségre,
Majd hirtelen emelkedik a messzeségbe.
Rendes repülése egyenes vonalú,
Fenségesen szállongó, lassú.
„Kéivitt, viévitt” kiáltja,
Hangja a határt bejárja.”

Kovács Sarolta

Köszönjük a szép fogalmazásokat, gratulálunk a sorsolás nyerteseinek!

Vándor Barbara

AZ ÉSZT MADÁRTANI EGYESÜLET IS A BÍBICET VÁLASZTOTTA AZ ÉV MADARÁNAK:

Köszönjük

A közelmúltban a Magyar Madártani Egyesület központjában jelentős fejlesztési forrás odaítélésére került sor, amelynek eredményeképpen számítógépes hálózat jöhet létre. A munkatársak számítógépei ezentúl egy - akár intranetté is fejleszthető - belső hálózat elemeivé válnak, megkönnyítve a kollégák együttműködését, a dokumentumok házon belüli mozgatását, lehetővé téve, hogy egy-egy dokumentumon a jövőben egyidejűleg többen is dolgozzanak úgy, hogy állandó jövés-menéssel ne kelljen zavarni a többieket. Várható, hogy ezzel a fejlesztéssel javul a belső adatállományok visszakereshetősége és egyéb hasznosítása is.

Az internetkapcsolattal rendelkező helyi csoportok bekapcsolódása a belső hálózatba - egy felhasználóazonosító és jelszó megadásával - könnyen megoldható. A fejlesztés része egy 18 gigabájt háttértároló-kapacitással rendelkező gyors kiszolgálószámítógép beszerzése, és egy új vezetékes telefonvonal létesítése is. Igény esetén, egy-egy közös projekt erejéig, akár minden egyes tag hálózatra kapcsolódása is elképzelhető. Ez például a forrásteremtés, forrásbővítés és közös pályázati munka esetén jelenthet könnyebbséget, a gyakran szűk határidők között mozgó pályázati kiírásokat egyszerűbb lesz kezelni.

A több, mint egymillió forintba kerülő fejlesztés holland madarász barátaink nagyvonalú ajándéka. A régi munkakapcsolat a hollandiai BirdLife/Vogelbescherming és a Madártani Egyesület között most egy új partnerrel bővült ki, a Prins Bernhard alapítvánnyal, amelynek szép logóját a képben mellékeljük.

Gyűrűzötábor

Ócsa július 9-október 21.

Jelentkezni lehet: Csörgő Tibornál a 266-9833/2085 vagy 30/210-0174-es telefonszámokon.

Gólyafelmérés

Segítsen Ön is!

Közismert a tény, hogy a fehér gólyák állományát nagy mértékben veszélyezteti az elektromos vezetékek hálózata. Az idei évben ismét gólyafelmérést szervez Egyesületünk, melynek különlegessége a korábbi számlálásokhoz képest, hogy a gólyafészkes villanyoszlopkokról is gyűjtünk adatokat. A program aktualitását adja az a gólyafészkes-magasító kihelyezési kampány, amelynek során három év alatt 2100 fészektartó készül el. A fészektartók gyártását az elmúlt 5 évben a MOL Rt. támogatásával végezte az MME, a szerkezeteket az áramszolgáltatók ingyenesen helyezték ki a villanyoszlopra épült fészkek alá. A mostani akció támogatója a KAC (Környezetvédelmi Alap Célelőirányzat), a munka a Természetvédelmi Hivatal, a Hortobágyi Nemzeti Park és az MME szervezésében folyik a nemzeti parkok és az áramszolgáltatók közreműködésével.

Czirle Csaba

A Madártávlatban található felmérőlap kitöltésével és visszaküldésével, kérjük, Ön is segítse az adatgyűjtést! A felmérés szervezése az anyagi háttér bizonytalansága miatt sajnos csak később indult el, így előfordulhat, hogy a gólyák már befejezték a költést, mire eljut Tagtársainkhoz a Madártávlat. Ha az adatlapot a költési adatok nélkül kitöltve juttatja el hozzánk, akkor is nagy segítséget nyújt a program végrehajtásához.

Segítségét előre is köszönjük!

Lovászi Péter gólyavédelmi programvezető Tel.: 30/285-4919, e-mail: lovaszi.peter@mme.hu Postacím: MME Csongrád Megyei Csoportja, 6701 Szeged, Pf. 708.

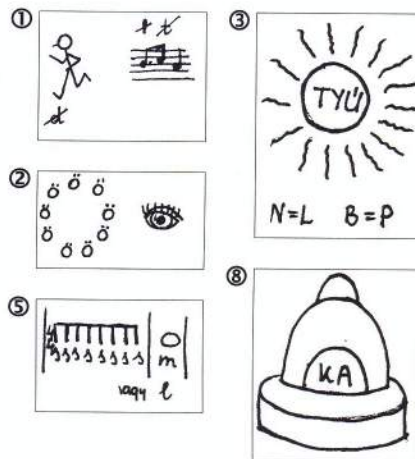
Tisztelt Madárbarátok!

Egy madarakkal kapcsolatos rejtveny-könyv kiadását tervezzük, mely egyaránt szól kicsiknek és nagyoknak, madarászoknak és még nem madarászoknak. E terv megvalósításához különféle feladványok, rajzok, fotók, találs kérdések, tréfás fejtörők, irodalommal és zenével kapcsolatos kérdések, madárhang utánzó dallamok, versbe, szövegbe rejtett madárnevek, képrejtvenyek, kakukktojás típusú rejtvenyek, keresztrejtvenyek, címlaptervek sokaságát várjuk szeretettel a szerkesztőségbe anyaggyűjtés, rendezgetés céljából. A rejtvenyek

leginkább a hazánkban előforduló madárfajokhoz kapcsolódnak. A legötletesebbnek ítélt munkák beküldői, illetve a könyvbe a legtöbb feladvánnyal bekerülők jutalompéldányt kapnak a megjelenő könyvből. A beküldött rejtvenyekhez a megfejtést is kérjük közölni! A beérkezett anyagot nem postázzuk vissza!

Néhány ötlet gondolatébresztőnek: Melyik madár lehet:

- ④ Rengetegen telepednek le kertekben, kedvelnek elfeledett helyeken, ennek neve: cseresznye.
- ⑥ Cserregek s csenek
- ⑦ A nyár madara vagyok, fészket én nem rakok, fiókám ha kikel, más neveli majd fel.

1. szalakóta 2. ökörszem 3. lappantyú
4. seregély 5. a citromsármány éneke
6. szarka 7. kakukk 8. bűbosbanka
Kovács Ildikó

Magyar Terepmadarász Találkozó és Madarász Futam a Hortobágyon

Mint a *Túzok* 2001/1-es számában jelezte, 2001-től minden évben azonos időpontban - szeptember első hétfőjén - a Hortobágyi-halastavon tartjuk a terepmadarászok országos találkozóját.

A találkozó programja:

Augusztus 31. (péntek)

16 órától folyamatos regisztráció a Hortobágyi-halastavi kastélyban

18-19 h: megnyitó

19-20 h: vacsora

20-21 h: diáképes útibeszámolók

21-22 h: madárhatározási előadások

22 h-tól: kötetlen beszélgetés

Szeptember 1. (szombat)

06 h-tól: Madarász Futam indulása három fős csoportokban (ki tud több madárfajt megfigyelni 24 óra alatt a Hortobágyi-halastavon)

21-22 h: Hortobágy természetvédelmi értékei előadás

22 órától kötetlen beszélgetés, problémafelvetés, hozott diák vetítése

Szeptember 2. (vasárnap)

06 h: a 24 órás Madarász Futam befejezése

09-10 h: eredményhirdetés, díjátadás, a Magyar Terepmadarász Találkozó bezárása

10-12 h: teleshóp-bemutató, tesztelés
12 h: ebéd

A találkozón részvételi díj nincs, a helyszínen szálláslehetőséget a szervezők az első 35 fő számára ingyenesen biztosítanak. További szálláshelyek:

- Sátor (hozott sátorban, korlátozott számban a rendezők biztosítanak

sátrat), ingyenes

- Hortobágy, diákszálló, 1500 Ft/nap/fő

- Hortobágyi-halastó vendégház, 4000 Ft/nap/fő

Étkezés: a pénteki vacsorát és a vasárnapi ebédet a szervezők ingyenesen biztosítják, szombati nap folyamán a helyszínen büfé működik.

A találkozón való részvétel feltétele az előzetes regisztráció, de megoldott a helyszíni jelentkezés is. A Madarász Futamon három fős csoportokban lehet indulni, de akinek nincs társa, az a helyszínen szervezhet csapatot az alábbi kategóriákban:

„profí” - elsősorban 18 év feletti

„amatőr” - iskolás korosztály, kísérők

A verseny résztvevői az indulás előtt egységcsomagot kapnak, mely tartalmaz íróeszközt, versenyszabályzatot, térképet, fajlistát, matricákat, kiadványokat.

Augusztus 10-ig jelentkezők részére „Madarász Futam 2001” póló.

Díjazás: minden kategória első három helyezett csapata értékes szakönyveket kap ajándékba és egy, a helyszínen kaphatótól eltérő színű „Madarász Futam 2001” pólót.

Jelentkezni a szervezőknél lehet:

Ecsedi Zoltán 4032 Debrecen, Jerikó u. 15. I. 7. Tel.: 30/361-77723, Tel.-Fax: 52/449-810

valamint

Zalai Tamás 3360 Heves, Hősök u. 1/a. Tel.: 30/239-5544 e-mail: zalait@freemail.hu

Táborok

TERMÉSZETVÉDELMI ÉS ORNITOLÓGIAI TÁBOR PACSMAG

A Szekszárdi Csoport a tavalyi évhez hasonlóan egyhetes turnusokat indít

július 30. és augusztus 5.
augusztus 6-12. között

Előzetes kalkulált költség:

1000 Ft/nap

Jelentkezés:

Kovács László 30/377-3389,
Barkóczi Tamás 20/386-8469

VIPERATÁBOR

Az MME Rákosi Vipera Munkacsoportja várja nyári táborába mindazok jelentkezését, akik részt szeretnének venni a rákosi vipera védelmét célzó kutatási és élőhelyrehabilitációs munkákban.

A tábort augusztus 15-től augusztus 29-ig tartjuk a Kiskunságban.

Elhelyezés: Saját sátrakban.

Szükséges felszerelés: Csak a személyes felszerelést és hálósákokat kell hozni.

A táborozók részére teljes ellátásról gondoskodunk.

Jelentkezés és további információ:

Péchy Tamás
tel.: 30/9406-712, 24/408-236; e-mail: madartav@elender.hu

Meddig szomjaznak még?

SCHMIDT EGON

Hetente legalább néhány alkalommal bejárom a Gellérthegy szálló felé eső oldalát. Az eddigi (június közepe) kifejezetten aszályos jellegű időszak a hegyoldalon sem múlt el nyomtalanul, minden száraz, a fű kiégett. A sétányok mellett ugyan jó né-

hány helyen van vízcsap, azonban valamennyi lezárva. A napokban megdöbbenettem vettem észre, hogy még a csúszdánál korábban működő, az ott játszó gyerekek számára nélkülözhetetlen (ivás, kézmosás) csapot is leszerelték. Több alkalommal beszéltem már a kertészekkel és kértem őket, legalább egy-egy csapot állítsanak csöpögőre, ami már elég lenne ahhoz, hogy alatta kis tócsa képződjön és állandóan friss vízzel biztosítson ivó- és fürdőhelyet a madaraknak. Minden esetben rideg elutasítás volt a válasz, főnököt, vízfogyasztást, számlát emlegettek, és végül rendszerint

nagy bölcsen még hozzátették: - Ha a madarak inni akarnak, ott a Duna! A folyó valóban nincs messze a hegytől, de ahhoz mégis túlságosan távol esik, hogy a barátkáik, fekete rigók, zöldikék, cinegék és a többiek odamerészkedjenek. Maradnának a kertí csapok, mint lehetőség, ha bármelyikük is nyitva lenne. Legalább egy kicsit.

Érdekes, hogy a Népligetben, ahol tudtommal szintén a Főkert a kezelő szerv, több helyen is ihatnak, fürödhetnek a madarak. Igaz az állandó jellegű víztócsák egy része valószínűleg föld alatti csőrepedés folytán jött létre, de a madarak számára mindenesetre paradicsomi állapotokat jelentenek. Ha az illetékesek takarékoskodni akarnak, bizonyára meg lehetne találni azt a bizonyos arany középutat. Mert így a vízszámla néha, nem is olyan ritkán, a Gellérthegyen is alaposan megugrik. A hegyen kutyát sétáltatók is hiányolják a vizet, ahol állataik ihatnának, és időről időre „megerősokolják” valamelyik csa-

pot. Persze nem csöpögőre állítják, a víz zuhog, messzire spriccel órákon át, sőt ha az erőszak történetesen pén-tek délután történik, akár hétfő reggelig is.

Azokban az országokban, ahol a kultúráltan kezelt parkok kellékei között mindenütt helyet kapnak a madarak, mókusok és kutyák ivóhelyei is (nem csöpögőre állított csapokkal, hanem e célból szépen kiképzett kis medencékkel), valószínűleg minden állampolgár természetesnek veszi, örül neki, hogy pénzét ilyesmire (is) költi. Szükségesnek tartják, ahogy ez a természetvédelmi kultúrát minden szinten magukénak érző országokban szokás. Mi az EU-ba igyekszünk, de hogy sok egyéb mellett a parkok gondozása terén mikor jutunk olyan szintre, ami ott elfogadott és természetes, azaz meddig kell még a Gellérthegyen élő madaraknak szomjazniuk, az még a jövő zenéje. Csak reménykedhetünk, hogy nem a távoli jövőé. □

Fekete rigó az itatón

Péchy Tamás

Madarak és vadászok

Az európai madárállomány értelmetlen és tömeges pusztítása miatt eddig főként Olasz- és Franciaország került a figyelem és a bírálatok homlokterébe - holott az országos és tartományi természetvédő szervezetekben igencsak dúskáló Németország bizonyos szempontból az itáliai pufogatókon is túltesz. Míg ugyanis az Appennin-félszigeten január 31. után törvény tiltja a hazai és átvonuló madarak kilövését, addig németföldön május elsejéig „szabad a vásár”.

A felháborító helyzet nyitja a vadászati időszakokat szabályozó szövetségi törvényben rejlik, amely kiáltó ellentétben van az Európai Unió hatályos előírásával. Utóbbi minden EU-tagállam számára kötelezővé teszi a vadászat tilalmát a költési és utódnevelési időben, valamint a tavaszi vonulás időszakában. A német kormány, illetve a szövetségi parlament mindeddig nem volt hajlandó az európai joghoz igazítani a fenti törvényt, ami miatt hamarosan sankciókra számíthat Brüsszelszélből.

A Statistika szerint német madárvadászok évente 1,5-2 millió madarat lönek le; e mennyiségnek csaknem a felét gerlék, galambok és sirályok teszik ki. A fenti fajok balszerencséje kettős: egyrészt többnyire nem szerepelnek a védett madarak jegyzékén, másrészt költési idejük már jóval május előtt megkezdődik. Ezáltal szabad prédájává válnak a „vadászoknak”, s a következő tojásokkal, elpusztult, vagy szüleiket kereső fiókákkal. Az ezüst-, danka- és viharsirályoknak sem sokkal jobb a helyzetük: vadászatuk tilalmi ideje túlságosan rövid, így amikor a nyár derekán megkezdődik a vadászati szezon, e fajok még javában az utódneveléssel vannak elfoglalva.

A galambok, gerlék és sirályok mellett a pufogtatásnak gyakran esnek ál-

Siketfajd

Matyikó Tibor

NÉHÁNY KÉSEI ÉRKEZŐ ELSŐ ADATA

Az első sarlósfecske Szegeden bukkant föl április 14-én (meglepően korai), majd kicsit északabbra, Budapest mellett került elő 20-án. Az első kék vércsét április 26-án látták Heves megyében, az első gyurgyalag pedig 27-én került elő a főváros közelében.

Április vége, május eleje az átvonuló fajokban, ritkaságokban talán leggazdagabb időszak. Ilyenkor felizzik a „forródrót”, a ritkaságokat vadászó madarászok nem sejtik melyik nap rúgja föl valami hír a tervezett programot.

Egy újabb rózsás gödény bukkant föl május 11-én, ezúttal a Fertő-tónál.

A fehér farkú lilebíbicek idén újra megjelentek a dobrudzsai fészkelőterületen, és hazánkban is előkerült néhány példány. Május 5-én a Hortobágyon egy, Apajpusztán 4 példányt láttak. Eddig csak magányosan kerültek elő, ezért nagyon figyelemreméltó ez az adat. Ezek a madarak több napig egy törendszer gátjain tartózkodtak, egy példány több, mint egy hétig kitartott. Május 13-án Csongrád megyéből 2 madárról érkezett hír.

Május folyamán több helyen figyeltek meg terekcankókat az országban. Valószínűleg a több terepi megfigyelőnek köszönhetően emelkedik a faj megfigyeléseinek száma.

A pászormadár csapatai inváziószerűen, több éves kihagyással lepik el Magyarországot. Utoljára 1994-ben, és az azt követő két évben költöttek nálunk. Május végén egyre nagyobb csapatok bukkantak föl, főleg a Tiszántúlon. Egy-két kósa példány, kisebb csapat a Dunántúlra is elvetődött. Már-már fölcillant a remény, hogy újra megleptszenek, azonban amilyen hirtelen jelentek meg, olyan hirtelen el is hagyták az országot. Romániában, a magyar határ közelében néhány száz példány leköltött. Nálunk azonban csak hírmondónak maradt néhány.

A sarki csér a világ leghíresebb utazója. Minden évben a két félteke között „ingázik”. A költésből kimaradó, még ivaréretlen példányok kóborlásai során néha a szárazföld belsejébe is elvetődnek. Nálunk 1991-ben került elő az első, ezt követően szinte minden évben fölbukkant. Május 29-én a főntebb már említett apajpusztai halastavakon, majd június 24-én a Hortobágy egyik lecsapolt taván figyeltek meg egy-egy madarat.

Néhány faj eredetét azonban érdemes jobban megvizsgálni. Így a június elején, Sopron közelében megfigyelt csukár is minden bizonnyal fogságból szökött példány volt. Ez a faj hozzánk legközelebb Görögországban fordul elő. Élőhelyén állandó, ezért biztosan nem látogat el egy északabbi országba.

A tél folyamán a fővárosban rendszeresen figyeltek meg vándorsólymokat. Tavasszal eltűntek, azonban júniusban újra több madarat is jeleztek. Egy valószínűleg frissen kirepült, még tapasztalatlan példány a Déli pályaudvar pénztártermében „landolt”. Gyűrűzés után szabadonengedték. Remélhetőleg ez a kis incidens nem riasztotta el Budapestről.

dozatul védett fajok egyedei is, például foglyok, erdei szalonkák, különböző récék. A Német Környezetvédelmi Segélyszervezet (DUH) és a Bizottság a Madárgyilkosság Ellen tétlenséggel vádolja a berlini kormányt, rámutatva: az illetékes szövetségi minisztérium 1979 óta halogatja a vadászati törvény módosítását.

Az agrártárca illetékesei azt állítják, hogy munkatársaik dolgoznak a probléma gyors megoldásán. A kidolgozott tervezetet azonban még egyeztetni kell más tárcákkal (így a környezetvédelmi és az igazságügyi minisztériummal), valamint egyes szövetségekkel. Utóbbiak közé tartoznak a vadászegyesületek is. A DUH illetékesei éppen ebben látják a fő kockázatot: a vadászlobby ugyanis németföldön igen nagyhatal-

múnak számít, ráadásul a mezőgazdasági minisztériumon belül is vadászok intézik a madarakkal kapcsolatos kérdéseket - vagyis kecskék vigyáznak a káposztára...

A német kormány legkésőbb tavaly december óta tudja, hogy haladéktalanul érvényt kell szereznie az Európai Unió előírásának - mutatott rá Gerhard Thielke ornitológus, a radolfzelli madárvárta munkatársa. Berlin feje fölött máris ott lebeg a veszély, hogy az Európai Bíróság elé idézik alperesként, a testület pedig akár napi egymillió euró összegű pénzbüntetést is kiszabhat rá. Ezt mindaddig fizetnie kellene a német kormánynak, amíg nem igazítja hozzá a hazai törvényt az EU madárvédelmi rendelkezéseire.

Dorogman László

Találkozásaim az erdei szalonkával

Az erdei szalonka napjainkban is a vadászható madarak közé tartozik annak ellenére, hogy már korábban bekerült a vörös könyvbe, ahol a veszélyeztetett fajok listáján szerepel.

Életmódja úgyszólván kifürkészhetetlen, főként a költése körül akadnak ellentmondások, találgatások. A lakóhelyem körüli erdők (Karancs-Medves vidéke) rendszeres költőterületei közé tartoztak, azonban a 80-as évektől csak elvétve lehet találni fészket, vagy találni fiókáit vezető anyaszalonkával. A legtöbb fészket, szám szerint négyet és egy fészken kívüli családot az 1971-es évben találtuk (találtam).

A telet a Földközi-tenger partvidékén, Olasz- és Spanyolországban töltik. Tavasz vonulásuk (a vadászok szerint „húzása”) általában márciusra tehető, de az időjárástól függően lehet korábban, de későbbre is tolódhat. Páruzásuk már a vonulás közben megkezdődik, amikor is az esti húzásokon „korrogva”, cvikkelve kergetik egymást, majd

a talajra repülnek, ahol párzanak. Így adódik, hogy a fészkelése ott történik, ahol a tojót elfogja a tojásrakási kényszer. Itt a tojó keres egy sűrűbb, védtebb helyet, ahol kotor egy kis mélyedést, ezt kibéleli hullott falevelekkel, és ebbe rakja 4, a testéhez viszonyítva aránytalanul nagy, barnán pettyezett, terepszínű tojását. A kotlási idő 22 napig tart. Kotlását csak a negyedik tojása lerakása után kezdi el, így adódik, hogy a fiókák egyszerre kelnek ki. Miután megszáradtak, anyjuk vezetésével elhagyják a fészket. Táplálékukat az avar alatt megbúvó, főként puhatestű rovarok (giliszta, csiga, pók stb.) képezik. Hogy ezekhez könnyebben hozzáférjenek, az anyjuk több helyen is megtisztítja az avartól a talajt.

Ha a fészkek kemény, táplálékiszegény talajú erdőben van, onnét a fiókákat „légi” úton szállítja táplálékdúsabb erdőrésszbe.

Az apróbb emlősöknél (egér, pele, mókus, és nagyobb testű ragadozók) ismeretes, hogy valamely zavaró körülmény hatására az anya szájába fogja

kicsinyét, és egyenként így hordja el más biztonságosabb helyre azokat. Hazai madaraink közül egyedül az erdei szalonka képes arra, hogy zavarás vagy táplálékhiány esetén „légi úton” elszállítsa fiókáit! Hogy hogyan kapja föl, illetve hogyan fogja meg őket, ezt sokan és sokféleképpen magyarázzák.

Sokan azt állítják, hogy a lábujjaival fogja „marokra” a fiókat, de ez teljességgel lehetetlen, mert az erdei szalonka igazi talajlakó, lábaival még az ágat sem tudja megmarkolni, mint például a fácán vagy a császármadár! Nekem néhány esetben sikerült megfigyelnem a szalonka fiókaszállítását. Első ilyen megfigyelésem még gyerekkoromban történt, amikor édesapámmal gombakeresés közben, idős cseresben egy erdei szalonkát láttunk szárnyra kapni, amely alacsonyan repülve távozott, lábszárai között szőlőfürtszerűen csüngtek a fiókák, miközben anyjuk korrogásra emlékeztető hangot hallattott.

Az alábbiakban olyan fészkekről lesz szó, amelyeket én találtam vagy mások mutattak nekem, illetve olyan találkozásokról, melyek fészken kívül történtek találkozásaimat közlöm. Megfigyeléseimet időrendi sorrendben írom le, a fészkeléseket kevésbé, míg a fiókákkal kapcsolatosakat részletesebben ismertetem.

1. Találkozás: 1965. 05. 17. Akácos hegyoldalon, gombakeresés közben egy erdei szalonka család „rebbent” széjjel a közelemből. Az anyaszalonka korrogva, szárnyaival verdesve szaladt lefelé a hegyoldalon, míg a négy tollas, de még röpképtelen fióka négy különböző irányba futva menekült. Én is futásnak eredtem, és sikerült mind a négy fiókat a tarisznyámba raknom. Leültem az avarra és egymás után gyűrűztem meg őket. Közben az anyaszalonka többször is annyira közel jött, hogy sikerült néha megpillantanom, ahogyan a szárnyaival csapkodott. A gyűrűzés után a fiókákat egyszerre engedtem szabadon.

A négy fióka közül kettőt még abban az évben lelőttek a teledőhelyén. Az egyiket 1965. 11. 05-én Olaszországban, Valle del Angitola mellett, míg a másikat egy hónappal később, 1965. 12. 05-én Szardínián, Iglesias környékén. A másik két fiókanak mi lett a sorsa, nem tudom.

2. Fészkek: 1966. 04. 20. Akácerdőben négy tojás, kikelés ideje 25-26.

Matyikó Tibor

3. *Találkozás: 1966. 05. 03.* Egyik ismerősöm felkeresett azzal, hogy gombakeresés közben három kis pihés madarat talált a közeli akácerdőben, hazahozta őket, de semmiféle ételmezt nem fogadnak el. Kérésre elhozta őket, akkor derült ki, hogy 2-3 napos erdei szalonka fiókákról van szó. Mondtam neki, hogy ezeket a madarakat nem lehet háznál tartani, és kértem, vigyük vissza oda, ahol találta őket. Közeledtünk az anyaszalonka elrepült. Így meg is találtam a fészket, amelyben a tojáshéjak mellett egy záptojás is volt. A fiókákat a fészkek mellé raktam. Miközben az ismerősöm hazament, én a fészektől távolabb elbújva vártam, hogy az anya visszajön-e fiókáihoz. Úgy helyezkedtem el, hogy a visszatérő szalonka ne lásson meg, de így a fészkekre sem láttam rá. A fészektől történő távozásom után a kicsinyek hozzáfogtak a halk, de messze hangzó cipogáshoz. Mintegy 10 perc elmúltával halk zörejt, hallottam a fészkek irányából és ekkor a fiókák elhallgattak. Ebből tudtam, hogy az anyaszalonka visszatért több órát távol lévő kicsinyeihez.

4. *Találkozás: 1971. 04. 22.* Fialat cseresben korábban talált szalonkafészket mentem ellenőrizni, amikor a szalonka megriadva szárnyra kapott, és egy frissen kelt fiókával a lábszára között, korrogó hangokat hallatva alacsonyán repülve távozott. Nem mehettem messzire, mert továbbra is hallatta hangját. Utánamentem, de nem megpillanhattam meg, a hangja is egyre távolabbról hallatszott. Visszatértem a fészkekhez, ahol a három tojás mellett volt az a kettévált tojáshéj, amelyből az elvitt fióka kikelt. Kíváncsi voltam mi fog történni, vissza hozza-e az elvitt fiókat. Távolabb volt egy sűrű sarjbokor, e mögé húzódtam és hallgatóztam, vártam visszatértét. Sajnos csak később jöttem rá, hogy fiókával a lábai között képtelen akár egy lépést is tenni! Kb. 20 perc várakozás után, óvatosan közelítve a fészkekhez láttam, hogy a szalonka ott ül a fészken és mozdulatlanul kotlik! Mivel az elszállított fióka nem cipogott a távolban, biztosra vettem, hogy légi úton hozta vissza a fészkekbe. Ezért is nem hallatszott semmiféle nesz a fészkek irányából. Májig is hihetetlenkedve gondolok vissza e történetre. Ugyanis erről soha nem hallottam és nem is olvastam, hogy a szalonka visszavitte volna fészkebe az onnan korábban elszállított fiókákat!

5. *Fészkek: 1971. 05. 08.* Fialat cseresben négy tojás, kelés ideje 15-16.

6. *Fészkek: 1971. 06. 02.* Idős akácokban szederindák alatt. 4-5-én ragadozó által kifosztva, tojáshéjak a fészkek előtt.

7. *Fészkek: 1971. 06. 30.* Idős gyérített bükkösben négy tojás, kelés ideje 07. 01.

8. *Találkozás: 1971. 06. 18.* Idős cseresben, egy vízmosásszerű árok partján mentem, amikor mellőlem egy szalonka kapott szárnyra. Combja és lábszára között több fióka is látszott, melyeket függőlegesen tartott farkához szorított. Korrogásszerű hangját hallatva átrepült a vízmosáson és ott leszállt a talajra. Szárnyaival az avart veresve időzött néhány másodpercet, majd felemelkedve, a talaj fölött 1 méter magasságban repülve eltűnt a szemem elől. Biztos vagyok abban, hogy talajraszállása azért történt, mert a hirtelenében „összekapott” fiókákat nem jól „fogta”, és ezeket kellett megigazítani. Egy ideig a felrepülés helyén keresgéltem a véletlenül ott felejtett fiókat, majd a leszállás helyét is átvizsgáltam, de ott sem találtam.

9. *Fészkek: 1972. 04. 29.* A fészkekben már csak a fiókák által feltört tojáshéjak árulkodtak a sikeres költésről. Ez a fészkek ritkás aljnövényzetű idős cseresben volt.

10. *Fészkek: 1972.* Idős bodza aljnövényzetű akácokban lévő fészkekben, hasonlóan az előzőhöz, itt is csak a sikeres kikelés utáni tojáshéjak voltak.

11. *Fészkek: 1973. 07. 10.* Idős cseres hegyoldal, négy tojás. Kelési idő 20-a. A másnapi ellenőrzésemkor sem a fiókák, sem az anyamadár nem voltak a fészkek közelében, ami azt jelentette, hogy a száraz, kemény talajú hegyoldalból „légi” úton szállította át fiókáit a szemben lévő, bodza aljnövényzetű akácerdőbe.

12. *Találkozás: 1974. 06. 15.* Idős cseresben gombakeresés közben, a talajt borító aljnövényzet között felrebent egy anyaszalonka, amely hang nélkül tovarepült. A felrepülés helyén négy tollas, még röpképtelen fióka futott szét különböző irányba. Ezek közül hármat sikerült megfognom és meggyűrűznöm. Megkerülésükről nem történt visszajelzés.

13. *Találkozás: 1974. 07. 15.* Idős bükkösben, sűrű aljnövényzet között kapott szárnyra egy anyaszalonka, és futott szét az anyányi fiókák. Ezek közül egyet sem sikerült elfognom.

14. *Fészkek: 1975. 04. 21.* Fialat, gyérítés alatt álló cseresben négy tojás. A fészkek közelében dolgozó, a gyérítést végző emberek miatt elhagyottá vált!

15. *Fészkek:* Fialat cseres hegyoldal, négy tojás. Ellenőrzés híján a kelési időt nem jegyeztem fel.

16. *Fészkek: 1979. 04. 23.* Idős, bodza aljnövényzetű akácok, négy tojás. A másnapi ellenőrzésemkor a fészket kifosztva találtam, feltört, üres tojáshéjak a fészkek körül. Ez volt az utolsó szalonkafészkek, amit találtam! Mások sem jelezték fészkek, vagy család megfigyelését. Mindezek ellenére szórványos fészkelését, költését lehetségesnek tartom egykori kedvelt költőterületein. Felszaporodásuk a költőterületeken elszaporodott ragadozók, a telelőhelyükön egész télen történő vadászatuk, továbbá az itteni vadászatuk miatt nem lehetséges. Ide tartozik még a következő kis történet. Néhány éve, szalonkahúzás idején, egyik vadász ismerősöm hozott egy általa lőtt, de ennek ellenére egészségesnek tűnő szalonkát. Kért, hogy rakjak rá gyűrűt, és engedjük szabadon. Így is történt, miután kivittük az „elejtés” helyére és elengedtük a nagyon is jól repülő madarat, barátom megjegyezte, hogy annyira megsajnálta, hogy a továbbiakban még véletlenül sem ló szalonkára!

A 3-4 fióka egyszerre történő szállítása csak négy napos korukig lehetséges, mert később már a súlyuknál fogva nem bírná el egyszerre a növekedésben lévő fiókákat. Lehetséges, hogy a nehezebb fiókákat már külön-külön viszi távolabb a veszélyeztetett, vagy táplálékban szegény területről. Ez utóbbiról nincsenek megfigyeléseim, de nem tartom kizártnak.

Sajnálattal kell tapasztalnom, hogy a mai napig is akadnak olyan vadászok, akik nem akarják tudomásul venni az állománycsökkenést, sőt gúnyos megjegyzéseket tesznek azokra, akik a védelem érdekében emelnek szót! Nos, nekik ajánlom a 4-es fészeken történt különös és megható történetet arról, hogy az általuk vadászott szalonka mennyire ragaszkodik a kicsinyeihez!

Abban is biztos vagyok, hogy lesznek olyanok, akik nem adnak hitelt az írásomnak. Az ilyeneknek azt ajánlom, járjanak többet az erdőbe, keresenek szalonkafészket, várják meg míg kikelnek a fiókák és akkor meggyőződhetnek az írásom hitelességéről!

Varga Ferenc

Rétisas-reneszánsz Németországban

Amivel 20-25 évvel ezelőtt a legmerészebb természetvédők sem számoltak, az mára valóság lett: Németországban a korábbi háromszorosára emelkedett a költő rétisas párok száma. Ezzel párhuzamosan a legnagyobb termetű európai sas költési területe folyamatosan nyugat felé tolódott ki. Német ornitológusok arra számítanak, hogy a faj hamarosan a szomszédos Hollandiában is költeni fog.

1976-ban az akkori NSZK-ban egyetlen tartomány - Schleswig-Holstein - területén élt a rétisas; az ornitológusok négy költőpárt tartottak nyilván. Valamivel jobb volt a helyzet a szomszédos NDK-ban: Mecklenburg, Brandenburg és Pomeránia élőhelyein száz fölött volt a rétisas párok száma. A II. világháború utáni években följegyzett átmeneti gyarapodást a 60-as évek elejétől ismét drámai fogyatkozás követte. Ennek oka már nem annyira a vadászok és halászok „kártétele” volt, hanem a DDT térhódítása a német mezőgazdaságban. A vegyszer fő kárvallottjai a tápláléklánc végén álló ragadozó madarak (köztük a rétisas) lettek: az amúgy sem nagy létszámú *Haliaeetus albicilla* németországi költéseinek háromnegyede elpusztult, a DDT-től elvékonyodott héjú tojások rendre összetörték a kotló madár alatt. Javulás csak a 80-as évektől mutatkozott: egyrészt a DDT indexre került mindkét német államban, másrészt a természetvédő csoportok a költőhelyek szigorú őrzésével, a mezőgazdasági termelők és a kíváncsi turisták távoltartásával igyekeztek biztosítani a rétisasok költési idejének zavartalanását.

A fáradozás végül meghozta az eredményt: 1990-ben, a két német állam egyesülésének évében, összesen 177 volt a költőpárok száma. Öt évvel később ez 267-re emelkedett, tavaly pedig 360 költőpárt számoltak össze a szakemberek. Schleswig-Holstein mellett, ahol immár 29 rétisas pár költ, a nagy madár megjelent Szászország, Szász-Anhalt és Alsó-Szászország tartományokban is, miközben a mecklenburg-előpomerániai és brandenburgi állomány is folyamatosan gyarapszik.

A faj költési területének folyamatos bővülése dacára a német szakemberek

aggódva tekintenek a jövőbe. Észak-Rajna-Vesztfália tartomány és Hollandia igen sűrűn lakott területein ugyanis szinte be van programozva ember és madár konfliktusa. Erre utal a jelenlegi költési területeken elhullott sasok halálának vizsgálata. Túlnyomó többségük nem természetes halállal pusztult el. A listán első helyen szerepel az áramütés, majd utána ólommérgezés, illetve vasúti gázolás következik.

Középfeszültségű távvezetékek, amelyeknek szigetelőcsigái fölfelé állnak, igen gyakran okozzák a rétisasok elhullását: a madár felül az oszlop keresztartójára, kitarja hatalmas szárnyait, amelyek rövidre zárják a két vezeték - a madár halálos áramütést kap. A szakemberek évek óta szorgalmazzák a „gyilkos oszlopok” átalakítását, egyelőre eredmény nélkül. A vasúti pályatestek is gyakran válnak halálos csapdává rétisasok számára. E ragadozók előszeretettel lakmároznak a szerelvények által elütött állatok teméből, későn veszik észre a 120-250 kilométeres sebességgel közeledő vonatot, s maguk is a kerekek alá kerülnek, vagy - ha fel is tudnak rebbenni - a száguldó vonat szívóhatása rántja be őket a szerelvény alá. Leginkább azonban az ólommérgezés aggasztja a madárvédőket. A rétisasok szervezetébe többnyire zsákmányukkal együtt kerül be az ólom - vadászok által kilőtt sörét formájában. Az erősen mérgező nehézfém ideg- és izomkárosodást, a vérkép romlását eredményezi, sok esetben a madár pusztulását okozva. Oliver Krone, a berlini vadkutató intézet munkatársa szerint eljött az ideje, hogy a német vadászok is felhagyjanak az ólomsörét használatával. Az Egyesült Államokban például már évek óta tilos ólomsöréttel vadászni vízimadarakra.

A berlini intézet boncasztalán számos rétisas fordult már meg, egy részük lőtt sebbe pusztult bele. Nyilvánvalóan illegális vadászatról van szó, ami rávilágít egy sajátosan német fonákra: egyrészt a rétisas a természetvédelem hatálya alá esik, másrészt viszont a vadászati jog is vonatkozik rá. Utóbbinak az értelmében pedig az a vadász, amelyik saját területén elhullott sásra bukkan, minden további nélkül hazaviheti a tetemet. Ezt az elentmondást fel kellene oldani azzal,

hogy a rétisast kizárólag a természetvédelmi törvény hatálya alá helyezzük - szorgalmazta Krone a Der Spiegel hírmagazinnak nyilatkozva.

Egy másik németországi furcsaság szintén árnyékot vet a rétisas jövőjére. Egy márciusi döntés értelmében Hamburgban fogják összeszerelni az európai légitársaságok legnagyobb típusát, az Airbus A380-ast, mégpedig egy olyan területen, amelyet ma még víz borít. A természettől elfoglalandó több négyzetkilométer helyett a szénátus össze akar kapcsolni az Elba folyóval egy olyan területet, amely eddig a rétisas vadászterületének számított. Ez viszont azt a kockázatot rejti magában, hogy apály esetén (Hamburgnál már igencsak keveredik egymással az Északi-tenger vize az Elbáéval) részlegesen kiszáradna a sasok által látogatott, eddig halban igen gazdag folyóág is, ami a halak elvándorlását és a nagy ragadozó madarak „állának” felkopását vonhatná maga után.

Dorogman László

Peléket keressék!

Hecker Kristóf vagyok, a Tölgy Természetvédelmi Egyesület tagja, a Szent István Egyetem Környezetgazdálkodási Intézetének végzős hallgatója. Konzulensem, Bakó Botondal a Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer keretein belül szeretnénk összegyűjteni a hazai pelefajok előfordulásának adatait. Ehhez szükségünk van az MME helyi csoportjai által üzemeltetett odútelepeken megtelepedő pelék adataira is. Azt szeretném Önöktől kérni, hogy amennyiben van kezelésükben odútelep, amiben valaha megtelepedett valamelyik pelefaj egy-egy egyede, írják meg a hecker.kristof@drotposta.hu címemre. (A freemail számomra nehezebben elérhető.) Tudnunk kellene ehhez a faj nevén kívül a megfigyelés helyét (legközelebbi település) és időpontját. Amennyiben nincs odútelepük, vagy még sosem találtak benne pelét, azt is szíveskedjenek közölni, mivel ez is információértékkel bír számunkra. Az adatokat csak a pontos forrás megjelölésével publikáljuk. Segítségüket előre is köszönöm! Hecker Kristóf egyetemi hallgató

Virágzik-e a Tisza?!

A cianid- és a nehézfémzennyezés idején aggódva gondoltunk a tiszavirágra. Vajon túléli-e a szennyezést ez az igen érzékeny, és szívünknek oly kedves állatka?

A tiszavirág a kérészekhez tartozó kecses, nagy méretű (8-12 cm hosszú) faj; napjainkban már csak a Tisza és mellékfolyói alföldi szakaszán él.

Életciklusa: A megtermékenyített pete lesüllyed a folyófenékre, a kikelő lárvá befúrja magát a meder falába és a víz felé nyitott vájatban él három évig. A lárvák több tíz-százazres egyedszámú telepeken találhatók.

A CSODA: három év után ugyanazon nap, ugyanazon órájában előbújnak az üregükből és a víz felszínére emelkednek (ennek mechanizmusát nem ismerjük - talán biológiai órájuk segíti őket?).

A LÁTVÁNY: a vízből kibúvó lárvák vedlenek, és a belőlük kikelő szárnyas egyedek a víz felszíne közelében megkezdik rajzásukat. A néhány méter magas kavargó tömegben a hímek megkeresik párjukat, a levegőben párosodnak. A pározás után a hím rövidesen elpusztul, a nőstény a vízbe rakja petéit, majd követi párja sorsát. A víz felszínét elhalt tiszavirágtetemek ezrei lepik el, lassan tovasodródva a folyóval. Mindez néhány óra alatt ját-

szódik le, mint az átalakulás, a fajfenntartás, az elmúlás és a továbbélés drámai megnyilvánulása.

A tiszavirág rajzása igen látványos és népszerű, egyedülálló jelenség. Nem csoda, hogy ez az állatka egyben a Tisza szimbóluma is.

A tiszavirág igen érzékeny a környezeti változásokra, különösen a mederben történő folyamszabályozási beavatkozások és a víz szennyezése csökkenti életterét. A faj minden előfordulási formája és élőhelye természetvédelmi oltalom alatt áll! Ezért pusztítása vagy élőhelyének megbolygatása, megszüntetése szigorúan tilos!

Felhívás

Tavaly a cianid levonulása után virágzott a Tisza, de felmerül a kérdés: vajon idén lesz-e tiszavirágzás? Mivel a cianidszennyezéssel a lárvák három generációja érintkezhetett, különösen fontos, hogy a Tisza Klub idén is az Önök segítségét kérve, újra felmérje a tiszavirágzást.

Szeretnénk, ha információkat kapnánk Önöktől arról, hogy ebben az évben hol (folyamkilométer) és mikor láttak virágzást, és ez milyen erősségű volt (kevés, közepes, tömeges). Amennyiben van ismeretük, arról is tájékoztassanak minket, hol található tiszavirágtelepek a mederben (folyamkilométer, jobb-, baloldal), milyen hosszú egy-egy telep, és ha az idén nem volt, mikor láttak ott utoljára virágzást.

Az adatközlőknek információs anyagot küldünk, az eredményeket nyilvánosságra hozzuk.

Levélcímkünk: Tisza Klub, 5001 Szolnok, pf. 148., Tel./Fax: 56/375-497, tiszaklub@externet.hu

Ingyenes zöld vonalunk a Tisza menti megyék számára, június 8-július 10., 07-22 óra között: 80/200-038

Érdeklődők számára a www.cian.hu honlapra feltesszünk két képet a tiszavirágról/tiszavirágzásról...

Fidusz

Szolnok, 2001. június 5.

Dr. Hamar József
elnök, ökológus

Védett lett a házi veréb és a hangyaboly

A védett állatok és növények három kategóriáját állapítja meg a környezetvédelmi minisztérium május 9. óta hatályos rendelete. Így Magyarországon léteznek védett, fokozottan védett és az Európai Unióban természetvédelmi szempontból jelentős állatfajok. Az utolsó kategória szerint a bütykös hattyú, a házi veréb, a kárókatona, a sárgalábú sirály, a seregély is védett állattá válik. Egy veréb természetvédelmi értéke 1000 Ft. A rendelkezésben rejlő ironiát a minisztérium munkatársai is észlelték, így a Magyarországon már-már túl gyakori, ám az Európai Unióban védett állatoknak - a többi 20 ezer forintos értékével szemben - csupán 1000 forintos értéket állapítottak meg. Egy állatfaj vagy növény értéke azt jelenti, hogy a természetvédelmi bírságok megállapításánál a rendeletben meghatározott összeget veszik alapul. A rendelet az EU jogharmonizáció miatt szükséges.

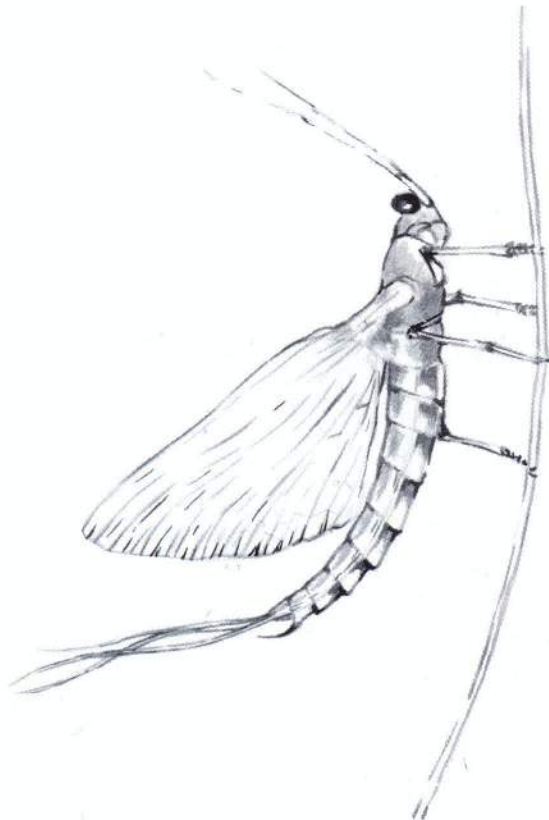
A rendelet további érdekessége, hogy a fészeképítő hangyafajok bolyai is védettek lettek az ökológiai folyamatban betöltött, fontosnak és nélkülözhetetlennek minősített szerepük miatt. Az egyes fajok fészkeinek értékét egyenként 50 ezer forintban határozták meg.

Forrás: Környezetvédelmi Minisztérium

Barabási madárvonuláskutató és rekonstrukciós tábor

aug. 13-nov. 11.

Helyszín: a Barabás község határában elterülő Kaszonyi-hegy (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, Ukrán határ mellett). A táborba gyűrűzők és segítők jelentkezését várjuk. Szeptember 17-23-ig sziklagyep-rekonstrukció (bozótirtás) is lesz a gyűrűzés mellett, melyre külön szeretettel invitálunk minden segítő szándékú embert. Ha jönni szeretnél, jelentkezz telefonon vagy levélben (E-misszió Egyesület, Nyíregyháza (4400), Szabolcs u. 6. 42/423-818, 42/504-403) A munkáért cserében teljes ellátást biztosítunk (étkezés, szállás). A tábor szervezői: E-misszió Természet- és Környezetvédelmi Egyesület, Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatósága, Karszt Természetvédelmi Egyesület, Vásárosnaményi Természetbarát Diákkör.

Zöld napok Budapesten

Az MME Budapesti Csoportja már több alkalommal kapott lehetőséget arra, hogy jelenlétével a madárvédők táborát képviselje a zöld napok budapesti rendezvényein. Az első nyilvános megjelenésünk a tavaly szeptember 16-i Ózon Napi Fesztiválon volt a Városligetben, míg a 2001-es esztendőben már eddig is két fellépésünk volt: először április 22-én a Föld Napja alkalmából, majd május 13-án a Madarak és Fák Napján, mindkétszer az Állatkertben.

Az, hogy megjelenünk egy ilyen jelentősebb rendezvényen, ahol mind a hely, mind az időpont miatt érdeklődő vendégekkel, kicsikkel és nagyokkal találkozhatunk, beszélgethetünk, és válaszolhatunk a madarakkal és az Egyesülettel kapcsolatos kérdéseikre, még nem jelenti azt, hogy ezzel a szervezettejlesztő munkát letudtuk, és sikerült új tagokat toboroznunk, vagy esetleg régiakat visszacsábítanunk. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a pusztán jelenlétnél összehasonlíthatatlanul jobb, ha valamilyen tevékenységbe be tudjuk vonni a pultunk előtt megállókat, és egy játékos-komoly vetélkedőben versenyezve, ott, a helyszínen, elnyerhető jutalmak csábítása mellett, hosszabb beszélgetésbe elegyedhetünk velük. Ebben segített, hogy olyan kész kérdőíveket kaptunk (Zsoldos Árpád, Vándor Barbara, Jakab Péter), amelyek szakmai szempontból ideálisak voltak, sem túl könnyű, sem túl nehéz kérdésekkel, és a helyszínen tucatjával töltötték ki ezeket az egymással vetélkedő állatkerti vendégek.

Az idei Föld Napja április 22-i rendezvényének fő szervezője a Humusz (Hulladék Munkaszövetség) volt, és itt indították útjukra „Tájébeszét 2001” kampányukat. Az illegális hulladéklerakók országos felméréseinek és felszámolásának nemes mozgalmához a Környezetvédelmi Minisztérium is csatlakozott, Turi-Kovács Béla miniszter úr személyes részvételével és nyitóbeszédével biztosította erről a megjelenteket. Csoportunk a Koós Károly madárház mellett állomásozott, és az állatkerti főbejáratnál álló kampánylogó kirakós darabjait lehetett elnyerni helyesen kitöltött madársz-totó fejében.

A Madarak és Fák Napja május 13-i ünneplésén Csoportunk tagjaival a főbejáratnál szemben felállított sátonnál lehetett találkozni. A nap folyamán délután négyig összesen három alkalommal hirdettünk nyertest a madártani totót kitöltők között. A nagy érdeklődést mutatja, hogy összesen nyolc első helyezettet és tucatnyi másodikat-harmadikat jutalmaztunk könyvekkel, kítűzőkkel, és a Madarak Magyarországon füzetkével. Számptalan esetben kellett elmondanunk, mi módon lehet az Egyesület tagjainak sorába lépni, mivel foglalkozunk, és felvilágosításunk nem talált süket fülekre: az elmúlt hónapban több mint húszan csatlakoztak helyi csoportunkhoz, nem számolva a családi tagokat!

A változatos program fő szervezője az Állatkert volt. Ezúton is köszönjük a lehetőséget és a segítséget. Emellett külön köszönettel tartozunk a Budapesti Csoport azon tagjainak, akik jelenlétükkel és aktív közreműködésükkel

kel a segítségünkre voltak, és derekasan kivették részüket a közönségszolgálati munkából: Bálint Saroltának, Hegedűs Dánielnek, Horváth Péternek, Jakab Péternek, Jolsvai Gábornak, Radványi Pálnak, Tamás Ágnesnek, Vándor Barbarának, Verseczki Nikolettnek, Varga Annának, és mindazoknak a tagtársainknak, akik a zöld napok alkalmából meglátogattak minket a helyszíneken.

Vámosi Krisztián

Madáretető túrák

A Meteor TTE Kékes csoportja 2001. 11. 24-én újra indítja madáretető túráit. A túrák a régi útvonalon mennek: Nagykovácsi-Vöröspocsolya-Ady-lyiget, táv: 7 km, szintemelkedés: 150 m. A túrákat hetente szombaton vagy vasárnap indítjuk. A túrára jelentkezni lehet ifj. Katona Gábornál az 1/277-1932-es telefonon 20 óráig, vagy a 30/310-7648-as telefonon 20 óráig. A túrákra mindenkit szeretettel várunk.

ifj. Katona Gábor-Saramó Gyula

Hirdetés

Eladó madárfilmzésre alkalmas ESONY CCD-TR640E videokamera, VCL-R2037-es telekonverter lencsével és 2db Infolitium elemmel együtt.

Eladó gyári új MINOLTA Maxxum 7000 fényképezőgép AF 50mm 1.7 alapobjektívvel és 100-200mm 4.5 AF zoom objektívvel, gyári tokkal és UV-szűrővel együtt. ifj. Vasuta Gábor Tel.: 30/293-5570.

Állás

A Pro Vértes Természetvédelmi Közalapítvány terepi munkára és erdei iskola működtetésére elsősorban biológusi, tanári végzettségű munkatársat keres.

*Felige: Éjjel-nappal szívvel-lélekkel.
Tel.: 22/354-420.*

A madársz-sátor

A szerző felvétele

Ahol én lakom

Én egy társasházban lakom, amely 4 szintes, 7 lakásos; van udvarunk, és az egyik részén vannak a veteményes parcellák, a másik részén be van füvesítve. Az udvar füvesített részén található a homokozó, hinta, szőlő, bokrok és 5 fa: 1 cseresznye, 2 meggy és 2 körte.

A szomszédainkkal - amelyik szintén egy társasház - jó viszonyban vagyunk, ezért a kerítés is csak 1 méteres, és átjáró van rajta. Ott van még négy tuya is, 2-ben madár is fészkel: az egyik balkáni gerle, a másik zöldike.

A környékünkön tetszik, hogy sok madár és fa van. Az viszont zavar, hogy a város többi részén a nagy házak között kevés a tér és a növény.

Megszüntetném a sok káros hatással működő járművek közlekedését, és több ligetes parkot létesítenék a városban.

A Tiszát és a Zagyvát kiemelten védett területté nyilvánítanám, mert ott sok élőlény talál otthont, és szorul védelemre stb. Szolnokon van, aki madár-etetőköt tesz ki, és próbálja védeni a természetet, viszont van aki csapdával fogja be az énekesmadarakat, hogy aztán eladja őket.

Szabovik Géza Márk

Ahol én lakom

Én Szentesen lakom. Nem kell messzire mennünk, hogy madarat lássunk. Padlásunkban fészkel a házi rozsdafarkú. Néha a szomszédban feltűnik egy fakopáncs. Nap mint nap látunk füsti fecskét is. Az utcánkon nincs túl sok szemét, de a város belseje felé haladva annál inkább. Én nem szemetelek, és fel is szedek valamennyit.

A Kurca egy csatorna, mely a várost szeli át. Ebben valamikor rengeteg volt a szemét és a szennyes iszap, de pár évvel ezelőtt hajók és gépek segítségével kitarították és mostanra már csak elvétve találunk benne szemetet. Van itt tőkés réce is. A Kurcán ősszel vonulnak dél felé a dankasirályok.

A Tisza nincs messze Szentestől. Ezen a folyón láttam már szürke gémet, fehér gólyát télen is, bakcsót és dankasirályt. Ami a legkevésbé tetszett, az a Tiszát ért ciánszennyezés volt. Ezen sajnos már nem lehet változtatni.

Belépési adatlap

Felismerve a természetvédelmi törekvések fontosságát, valamint megismerve az MME célkitűzéseit, támogatni kívánom az egyesület munkáját.

Kérem felvételemet az MME tagjainak sorába!

Név: .....

Lakcím: .....

Születési dátum: ..... Tel.: .....

Minimális tagdíj:

tanuló, nyugdíjas	900 Ft/év
adófizető	1600 Ft/év
családi tagság	2000 Ft/év
pártoló tag	3200 Ft/év
támogató szervezet	5000 Ft/év

A családi tagságot választó családok között év végén 5 db társasjátékot sorsolunk ki.

Családi tagok:

Név: ..... Szül. dátum: .....

.....

.....

- A tagdíjat a mellékelt csekken befizetem.
- A tagdíj befizetéséhez csekket kérek.
- A választott tagdíjat betétszámlámról az MME 11712004-20011215 számlájára átutalom.

Szeretném ismerőseimhez, barátaimhoz is eljuttatni az MME szórólapját, kérem részemre ..... darabot postázzanak!

.....

dátum ..... aláírás

Kérjük, hogy a kitöltött szelvényt az

MME 1121 Budapest, Költő u. 21. címre küldje vissza!

A családi tagság - előnyös választás

Kis Éva

Mit nyújt Önnek a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület?

A tagsági díj befizetése után Ön egy levelet kap, amely tartalmazza

- a tagsági igazolványát,
- egy ismertetőt a szervezet felépítéséről,
- a látogatásra kijelölt, MME érdekeltségű területek listáját,
- az MME kiadványainak listáját,
- a Madártávlat c. folyóirat legutóbbi számát,
- egy képeslapot,
- a Madarak és madarászok c. kiadványt,
- 14 éven aluli tagjaink kézhez kapják a Madarász Suli ismertetőjét (családi tagság esetén is).

A továbbiakban:

- Kézhez kapja a Madártávlat c. folyóiratot.
- Részt vehet az egyesület rendezvényein.
- Táborainkban, madárvártáinkban megismerkedhet a madár- és természetvédelem kérdéseivel.
- Kedvezményesen hozzájuthat az MME saját kiadású könyveihez, plakátjaihoz, egyéb kiadványaihoz.
- Hozzájuthat magyar és idegen nyelvű szakirodalomhoz.
- Kiterjedt tagságunknak köszönhetően lehetősége nyílik arra, hogy, kapcsolatot teremtsen hasonló gondolkozású emberekkel.
- Lehetőséget kap arra, hogy ismereteit a madarokról kibővítse, elmélyítse.
- Kedvezményesen látogathatja az MME érdekeltségű területeket.
- Az Interneten való jelenlétünknek köszönhetően részt vehet egy madarász levelezőlistán.
- A családi tagságot választó tagok között minden év végén ajándékokat sorsolunk ki.
- 14 éven aluli tagjaink részt vehetnek a Madarász Suli programjaiban.

A Széchenyi-ligetben az erdei pintyet lehet látni és hallani. Ez az erdős rész főleg tölgyből épül föl. Mindkét oldalát a Kurca határolja. Találunk itt vadgesztenyefákat is.

A Hősök erdeje egyik oldaláról a másikkra át lehet látni. Itt is van erdei pinty, sünn is. Ez szintén tölgyfás rész.

A kórház parkja is sok látnivalót kínál. Keresztülfolyik rajta a Kurca. Sokfajta madár él itt is, például a zöld küllő. Sokféle növény is van. Van itt denevér, de ez a faj szerte a városban megtalálható.

En nagyjából elégedett vagyok a város környezeti állapotával. *Olasz Balázs*

Az én nyaktekercesem

2001. május 25. Kőszegi-hegység, kertünk. Ezen a pénteken ellenőriztem a tavasszal kifüggesztett két B-odút. Az egyik egy fenyvesben volt, a másik pedig egy körtéfán. A körtéfán függő odúban nagy meglepetésemre mohát találtam, ami egy esetleges utóköltést jelenthet, hiszen nem találtam tojásdarabkákat, és a moha ránézésre is frissnek látszott. A Nagy Felfedezést azonban nem csak ez jelentette. A szőlőnk végében álló vén szilvafát figyelve egy fülemüle nagyságú, de annál egy kissé karcsúbb madarat fedeztem fel,

amint egy ághajlatban lévő nyíláson be, majd kibújt. Közelebb mentem a fához, éppen akkor, amikor a madár éppen bebújt az odúba. A madarat így nem láthattam, mert az odúból szemmel tartott, és csak a fán keresgélő két csuszkát figyelhettem. Persze fél szemmel ekkor is az odú bejáratát lestem. Amikor elfordultam, a két madár villámgyorsan kirepült az odúból, ezért akkor sem szemlélhettem meg őket. Már akkor is nyaktekercesre vagy szürke légykapóra gyanakodtam.

Másnap aztán már távcsővel a nyakamban érkeztem a kertünkbe, és távolról figyeltem az ághajlatban lévő nyílást. Nem is sikertelenül! Körülbelül 15-20 percig kellett várnom, és a két madár egyszerre érkezett, majd surrant be az odúba. Nyaktekercesek! állapítottam meg. Kisvártatva ugyanúgy, ahogy bementek, kijöttek a szilvafa belsejéből, és rögvest egymás után elrepültek. Még egyszer megvártam őket, aztán „rájuk hagytam” a dolgot. Otthon aztán azonnal lejegyeztem megfigyeléseimet, és kutattam egy kicsit „nyaktekerces-ügyben” Haraszthy László: Magyarország madarai című könyvében. Ekkor kiderült, hogy ezek a madarak május közepén kezdenek költöni, ezért is van az, hogy gyakran „kilakoltatják” a szenci-negéket, mezei verebeket, akik már április végén a fiókaneveléshez látnak.

Németh Ádám, 8. oszt. tanuló

Érdekes fecskéfészkek

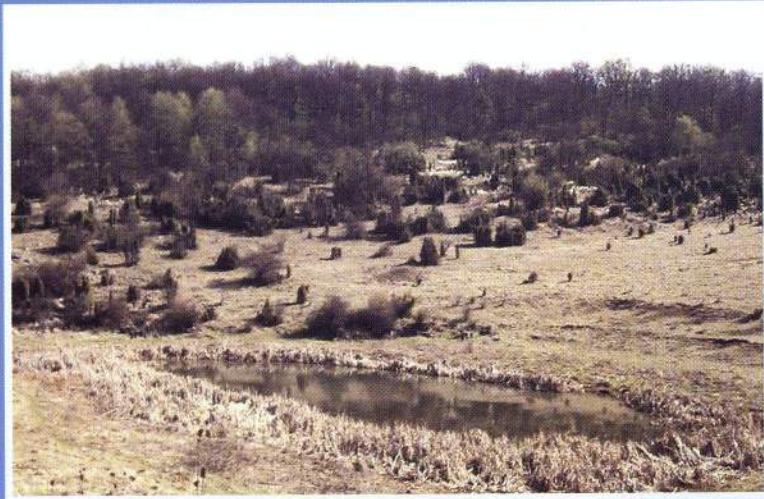
Első megfigyelésem a Tokaj-Bodrogkeresztúr között lévő étterem udvarán készült, ahol egy füstifecske az eresz alatt költött egy molnárfecske-fészkekben, de előbb a saját igényei szerint a tetőrészt átalakította. A másik a tokaji Posta egyik ablakát szegélyező peremen költött füstifecskefészkekben, de előbb tetőrészt épített. Jól látszik a régi fészkek vonala (sötétebb), és az új rész (világosabb). Valószínűleg nem az a magyarázat a szokatlan fészkelésre, hogy nem találtak megfelelő fészkelőhelyet, hanem inkább kihasználták leleményességüket és munkát spóroltak meg.

Szabados I. Márton

Szerkesztőbizottság: Drexler Szilárd, Lovászi Péter, Marik Pál, Schmidt Egon
Szerkesztőségi titkár: Dohán Zsófia **Nyelvi lektor:** Ragályiné Karlovitz Kinga **Szedő:** Bányai Lászlóné
Felelős kiadó: Fidlóczky József **Felelős terjesztő:** Harangi István
 Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.
Nyomás: LKL Color Kft.

„A természet szolgálatában”

Unkák

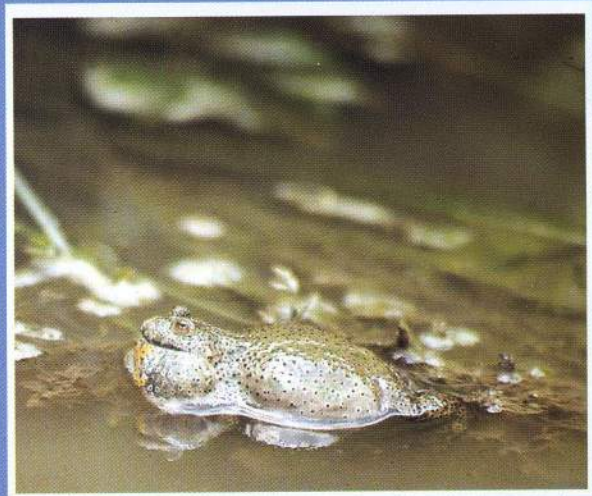
Tipikus vöröshasú unka-élőhely

Jellegzetes vöröshasú unka

Tipikus hegyvidéki sárgahasú unka-élőhely

Éneklő vöröshasú unka

A vöröshasú unka zöldhátú változata

A jobboldali állat tipikus sárgahasú unka-tulajdonságokkal rendelkezik a hasmintázata alapján, azonban azonos lelőhelyről került elő a másik egyeddel (baloldali), amelyik mintázata sárgahasú jellegű, színezete viszont egyértelműen vöröshasú unka-tulajdonság, tehát hibrid példánynak tekinthető

A madártávlat
a Központi Környezetvédelmi Célelőirányzat és a
Nemzeti Kulturális Alap
támogatásával jelenik meg.

Összeállítás Muray Róbert munkáiból

